

Innst. S. nr. 239

(2000-2001)

Innstilling frå utanrikskomiteen om Norge og Europa ved inngangen til et nytt århundre

St.meld. nr. 12 (2000-2001)

Til Stortinget

1. SAMANDRAG

1.1 Innledning

Meldingen er delt i to hovedbolker: Europa i endring og utviklingen i EU.

Den første hovedbolken beskriver viktige utviklings- trekk i Europa etter Murens fall. Det gjelder endrings- prosessene i Sentral- og Øst-Europa, landenes integre- ring i vestlige samarbeidsstrukturer, utviklingen i Russland, et NATO i omforming og konfliktene på Balkan. Dessuten omtales globaliseringen og virknin- gene av denne, både for styringsevne, bærekraftig utvikling og for samarbeidet i EU.

Den andre hovedbolken gjør rede for EU og EØS- samarbeidet på en rekke områder, og peker på de utfordringer Norge står overfor. Videre beskrives gjennom- føringen av den økonomiske og monetære union (ØMU) og utviklingen mot en felles utenriks- og sik- kerhetspolitikk i EU. Det gjøres her rede for bl.a. for- holdet til internasjonale organisasjoner som NATO, VEU, FN og OSSE og for EUs tredjelandsforbindelser. Til slutt i meldingen omtales samarbeidet på justisom- rådet, både innen visum, asyl, innvandring, grensekon- troll og politi- og strafferettslig samarbeid, og EUs utvidelse østover.

1.2 Trekk ved endringene i Europa etter Murens fall og Norges rolle

1990-årenes politiske og økonomiske omveltninger i Sentral- og Øst-Europa har skapt en historisk mulighet til å virkeliggjøre visjonen fra etterkrigsårene på 1940- tallet om et fredelig, helt og samarbeidende Europa. I dag veves de europeiske landene inn i et stadig tettere samarbeid over tidligere skillelinjer, om sikkerhet, økonomi, velferd og fordeling.

Samtidig påvirkes de europeiske landene og det europeiske samarbeidet i økende grad av den sterke

integrasjonen av verdensøkonomien som skjer gjen- nom økte handels-, kapital-, teknologi- og informa- sjonsstrømmer over landegrensene.

Globaliseringen av de nasjonale økonomiene bærer i seg en rekke økonomiske muligheter, men også nye utfordringer for de tradisjonelle europeiske velferds- samfunn. Handlingsrommet for politisk styring påvir- kes. Beslutninger og hendelser som skjer i ett land får i økende grad betydning for det som skjer i andre land. Utfordringene som globaliseringen skaper, øker beho- vet for et tettere økonomisk og politisk samarbeid mel- lom landene.

Aldri har derfor den økte gjensidige avhengigheten mellom landene i Europa vært større. Aldri har heller mulighetene til å sikre målene om varig stabilitet og demokratiske styresett i Europa, med velferd for den enkelte, vært større.

Norge har en befolkning med høyt kunnskapsnivå og rike naturressurser. Vi har mye å bidra med i det euro- peiske samarbeidet. Vi har alltid hatt sterke bånd til resten av Europa og verden. Etter Regjeringens syn forplikter dette oss som nasjon til aktiv innsats og et bredt samarbeid med de europeiske landene for å møte de utfordringene Europa står overfor ved inngangen til et nytt århundre:

- Fred, velferd og stabilitet i hele Europa.
- Samarbeid og felles løft mellom nasjoner og regi- oner om felles utfordringer.
- Solidaritet over tidligere skillelinjer, så gamle ideologiske grenser ikke erstattes av velferdsgap.
- En utvikling som er bærekraftig for miljøet, også i et globalt perspektiv.
- Bedre internasjonal styring for å møte globalise- ringen og den teknologiske utvikling.
- Felles løft for fred, velferd og fattigdomsbekjem- pelse i resten av verden

De europeiske landenes felles evne til å møte disse utfordringene vil forme Europas og vår egen framtid.

Også utviklingen i vårt eget samfunn vil påvirkes av hvordan Europa og samarbeidet mellom de europeiske landene utvikler seg. Vår framtid er tett vevd sammen med Europas framtid. Norge har derfor også grunnleggende interesser å ivareta i det europeiske samarbeidet om sikkerhet og stabilitet, om økonomi og handel, om utvikling og miljø og om trygghet og velferd.

Stabilitet og økonomisk utvikling i hele Europa, også i Norge, er avhengig av at velferdskløfter over det tidligere øst-vest-s skillet ikke får feste seg eller utvikle seg videre.

1.3 Integrasjon i europeiske og euroatlantiske samarbeidsstrukturer

De tidligere østblokklandene er på vei inn i bredere europeiske og euroatlantiske samarbeidsrammer. De ønsker en sterk forankring vestover, både av økonomiske og politiske grunner.

EU og NATO spiller en nøkkelrolle i den økonomiske, politiske og sikkerhetspolitiske integrasjonen som pågår mellom vest og øst. Organisasjonene gjennomgår dyptgående endringer for å tilpasse seg nye behov. Det samarbeidet mellom seks vesteuropeiske land i Det europeiske økonomiske fellesskap (EF) som ved opprettelsen i 1950-årene var en del av det todelte Europa, vil i løpet av det nærmeste tiåret kunne bli ramme for et alleuropeisk samarbeid med opp mot et trettitalls medlemsland. NATO har fått nye medlemmer fra den tidligere motparten og spiller i dag en viktig rolle som et bredt sikkerhetspolitisk samarbeidsforum over tidligere skillelinjer i Europa.

Det er et felles ansvar for de europeiske landene å støtte opp om en fortsatt stabil og demokratisk utvikling i reformlandene i øst. Også Norge må bidra.

Medlemskap i EU vil løfte søkerlandene økonomisk og sosialt. Det er derfor avgjørende for Europa at utvidelsesprosessen i EU lykkes. Det krever store anstrengelser fra landene selv, fra EU og det øvrige Europa. Utvidelsen innebærer en rekke utfordringer for søkerlandene. Deres institusjoner, lovgivning og økonomi må tilpasses, slik at de blir i stand til å fungere på likeverdige vilkår i et bredt europeisk samarbeid om økonomi og politikk. Derfor er det viktig å bidra aktivt med støtte til reformer og nødvendige omstillinger. Regjeringen vil at Norge fortsatt skal bidra med støtte til dette, i et nært samvirke med EUs innsats.

1.4 Russland og den nordlige dimensjon

Arbeidet for å veve Russland tettere inn i forpliktende europeiske og euro-atlantiske samarbeidsstrukturer er etter Regjeringens syn det viktigste bidrag Norge kan yte for å styrke stabiliteten i nordområdene og dermed i Europa. Det er særlig gjennom vår deltakelse i NATO, i et nært samarbeid med EU og gjennom det regionale samarbeid i nord at Norge kan yte sine bidrag.

Russland framstår ikke i dag som noen militær trussel i Europa, men har fremdeles betydelige militære ressurser som kan settes inn i begrensede operasjoner på relativt kort varsel. Samtidig står vi overfor en rekke utfordringer av ikke-militær natur i Russland som kan påvirke situasjonen i Norges nærområder. Utfordringene er knyttet både til økonomisk og sosial utvikling, miljø- og bærekraft, og velferd og helse. Å møte disse utfordringene vil ha betydning for sosial og politisk stabilitet i vårt største naboland.

Norges naboskap med og gode forbindelser til Russland, vår deltakelse i Barentssamarbeidet, Østersjø-samarbeidet og Arktisk Råd, gjør Norge til en viktig bidragsyter i utviklingen av EUs nordlige dimensjon. I dette samarbeidet legger Regjeringen særlig vekt på radioaktiv forurensning, atomsikkerhet, miljø, energi og helse, med bedre levekår i Nordvest-Russland og Østersjøområdet som det overordnede mål.

Samarbeid mellom regioner på tvers av landegrenser har fått økt betydning. EU er en pådriver for slikt samarbeid gjennom opprettelse og finansiering av regionalt forankrede samarbeidsprogrammer som Interreg-programmene. Målet for norsk deltakelse er å bedre vilkårene for næringsutvikling, verdiskaping og sysselsetting i norske regioner og distrikter.

Regjeringen legger også stor vekt på en stabil og forutsigbar norsk myndighetsutøvelse i Barentshavet og i forhold til Svalbard. Det bidrar til lavspenning i området og er i de allierte og andre europeiske lands interesse.

Nordområdene er fremdeles viktige i strategisk sammenheng og inngår som et viktig aspekt i utformingen av norsk sikkerhetspolitikk.

1.5 Balkan

Ti år og fire kriger etter at krisen i Jugoslavia brøt ut for alvor, er Balkan fortsatt preget av spenninger. Dette utgjør en betydelig utfordring i arbeidet for varig stabilitet og utvikling i området. Samtidig har maktskiftet i Jugoslavia høsten 2000 radikalt styrket mulighetene for å bygge varig fred og stabilitet på Balkan. Regjeringen legger vekt på den rolle Jugoslavia-domstolen i Haag kan spille som et bidrag til å oppnå dette. Regjeringen ønsker at Norge fortsatt aktivt skal støtte opp under den positive utviklingen som er innledet i regionen, ikke minst som følge av de demokratiske endringer som har skjedd i Kroatia og Jugoslavia.

EU har påtatt seg et hovedansvar for det langsiktige arbeidet for å skape stabilitet i Sørøst-Europa, ved å stimulere til økt samarbeid mellom landene i regionen og knytte dem til den økonomiske og politiske integrasjonen i Europa. Norge er tungt engasjert i arbeidet innenfor Stabilitetspakten for Sørøst-Europa, i et nært samarbeid med EU.

1.6 ESDP

Regjeringen har overfor EU og EUs medlemsland understreket Norges positive holdning til utviklingen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik i EU.

Økt europeisk evne til krisehåndtering utgjør et vesentlig tilskudd til arbeidet for europeisk sikkerhet og stabilitet. Det er etter Regjeringens syn i Norges interesse å støtte arbeidet aktivt med såvel militære som sivile ressurser.

Norges vilje til å bidra i EU-ledede operasjoner er også bakgrunnen for det norske ønsket om tette kontaktordninger og dialog med EU om sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål og om krisehåndtering. I den grad EU-landenes samarbeid på dette feltet etter fører til at de utvikler felles ståsted i spørsmål som er av betydning for europeisk sikkerhet, vil det etter Regjeringens syn innebære en stor politisk utfordring for Norge. Det er klare grenser for Norges muligheter til å øve innflytelse på EUs samarbeid på dette området. Slik Regjeringen ser det, vil konsultasjoner, dialog og medvirkning i konkrete krisehåndteringsoperasjoner bare i noen grad kunne kompensere for at Norge ikke permanent deltar i EU-landenes løpende samråd om sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål. Kontakt med sentrale allierte vil få økt betydning for å ivareta norske interesser.

1.7 Globaliseringen og dens virkninger

Verdensøkonomien påvirkes i stadig sterkere grad av utviklingstrekk som med en samlebetegnelse kalles globalisering. Den omfatter økende integrasjon mellom de nasjonale økonomiene som følge av økte handels-, kapital-, teknologi- og informasjonsstrømmer over landegrensene.

Det er en stor fare for at globaliseringen fører til at fattigdomskløften øker i årene framover, både mellom land og mellom ulike deler av befolkningen i land hvor fordelingsmekanismene er svakt utviklet. EU og de velstående EU-landene har gjennom sin omfattende bistandspolitikk og sin posisjon i internasjonal økonomi gode muligheter til å påvirke de fattigste landenes situasjon. Norge bør aktivt søke å påvirke EUs Nord-Sør-politikk og ta del i en felles europeisk satsing for å motvirke marginaliseringen av fattige land.

Globaliseringen av økonomiene og den teknologiske utviklingen påvirker handlingsrommet for politisk styring. De endringskreftene Norge og de andre europeiske land står overfor i dag som følge av globaliseringen og den teknologiske utviklingen, er så sterke og sammensatte at de bare kan møtes i aktivt samvirke landene imellom.

I EU er medlemslandenes samarbeid om spørsmål av betydning for økonomisk utvikling og stabilitet, verdiskaping, velferd og fordeling, styrket de seneste årene for å møte utfordringer globaliseringen av de nasjonale økonomiene og den teknologiske utviklingen skaper. EØS dekker bare til en viss grad, og i minkende omfang, det samarbeid EU-landene har utviklet seg imellom om disse spørsmålene. Regjeringen arbeider aktivt for å sikre at norske interesser og bidrag i størst mulig grad kan spilles inn i dette samarbeidet.

Økt produksjon og de intensiverte handels- og kapitalstrømmene på den ene siden, og fattigdomsproble-

mer i utviklingslandene på den andre siden, reiser også spørsmålet om miljøets tålegrense og om forholdet mellom utvikling og miljø og utvikling og sosial bærekraft.

Utfordringen er å bidra til å styre utviklingen i en solidarisk retning. Da må politikken ha et internasjonalt perspektiv og integrere utenrikspolitiske, utviklingspolitiske og miljøpolitiske målsettinger.

Slik Regjeringen ser det, er det først og fremst gjennom et nært samarbeid med EU og nærstående EU-land at Norge har best forutsetninger for å kunne påvirke og øve innflytelse globalt, i samsvar med norske målsettinger om økt global solidaritet.

1.8 EUs økonomiske og monetære union

Dannelsen av en økonomisk og monetær union (ØMU) kan i dag ses som et hensiktsmessig virkemiddel i forhold til de nasjonale valutaenes økte sårbarhet som følge av globaliseringen av de nasjonale økonomiene. Integrasjonen av valuta- og pengepolitikken i EU har lagt grunnlaget for en mer robust økonomi i euroområdet. Eksterne forhold som finanskriser og valuta-spekulasjon vil kunne få mindre betydning for det indre markedet. I tillegg forsterker ØMU den makroøkonomiske stabiliteten i euroområdet gjennom målet om stabile priser. Dette bidrar til økt forutsigbarhet og er derfor også i norsk interesse.

Den økonomiske utviklingen i ØMU er også av stor betydning for den makroøkonomiske stabiliteten i Norge og dermed for muligheten til å oppnå Regjeringens mål om velferd og sysselsetting. Innføringen av euro vil etter Regjeringens syn derfor påvirke vårt handlingsrom for utformingen av den makroøkonomiske politikken. Spørsmål av betydning for ØMU ligger utenfor EØS-avtalen. Regjeringen ser det derfor som særlig viktig at Norge, både myndighetene og partene i arbeidslivet, aktivt benytter alle tilgjengelige kanaler i forhold til EU for dialog om økonomiske spørsmål.

1.9 EØS-avtalen og de nye samarbeidsformer i EU

EØS-avtalen er det viktigste virkemiddel i Norges økonomiske forbindelser med EU. Den har grunnleggende betydning for å sikre Norges næringspolitiske interesser. Siden 1. januar 1995 har EFTA-pilaren bestått av Norge, Island og Liechtenstein.

EØS-avtalen gjør Norge til del av EUs indre marked ved at vi har gjennomført i norsk rett EUs regler om fritt varebytte og fri bevegelighet for personer, tjenester og kapital.

EØS-avtalen omfatter i tillegg til EUs indre marked også områder som skal sikre mot at konkurransen i det indre marked skal føre til reduksjon av nasjonale standarder i arbeidslivet og på miljøområdet, som sosial dumping eller miljødumping. Samtidig er vi knyttet blant annet til EU-landenes samarbeid innenfor forskning og utvikling, utdanning, audiovisuell produksjon og kultur. Derimot omfatter EØS-avtalen ikke EUs fis-

keri- og landbrukspolitikk og heller ikke skatte- og avgiftspolitik.

Selv om EØS-avtalen er i stadig endring i takt med utviklingen i EUs egen regelutvikling, gjelder dette bare innenfor avtalens eget virkefelt, det vil si innenfor de rammene som ble fastlagt i 1992. Avtalen er derfor ikke utvidet i samsvar med de utvidelser av EF-samarbeidet som fant sted gjennom Maastricht- og Amsterdamprosessene. Den omfatter heller ikke det samarbeidet som er opprettet og senere styrket i EU om utenriks- og sikkerhetspolitikk og justisspørsmål.

EFTA-landene har adgang til å delta i EUs forberedende arbeid med utviklingen av nytt regelverk som er relevant for innlemmelse i EØS-avtalen. Regjeringen legger stor vekt på at vi utnytter de mulighetene EØS-avtalen gir til påvirkning i denne fasen. Det kan fortsatt gjennomføres forbedringer både i forvaltningens interne samordning, når det gjelder å sikre et bredest mulig grunnlag for utforming av norske synspunkter ved å gå tidlig inn i en dialog med interesseorganisasjoner og eksterne miljøer, og ved å gjennomføre størst mulig åpenhet i alle faser av behandlingen.

Når Kommissjonen beslutter om forslag til nytt regelverk skal fremmes for Rådet, innledes de politiske drøftelser om forslaget til regelverk i EUs Råd mellom EU-landenes regjeringer. I denne politiske prosessen deltar ikke EFTA-landene i EØS.

Dersom vi ønsker å påvirke de politiske prosessene, må norske myndigheter arbeide inn mot medlemslandene. I politisk viktige saker legger Regjeringen stor vekt på denne delen av kontaktene. Effektiv bruk av dem krever samordning og avveining av ulike norske interesser i forhold til EU og inngående kunnskap om medlemslandenes prioriteringer og ståsted i viktige spørsmål.

Da EØS-avtalen ble forhandlet, stod gjennomføringen av det indre marked høyt på dagsordenen i EF. Avtalen brakte EFTA-landene inn i sentrale deler av EFs politikk. Denne situasjonen er i dag endret, fordi EU de seneste årene har gjennomført viktige reformer knyttet til politikk og arbeidsformer for å påvirke og styre de kreftene som utløses gjennom globalisering.

Rådet og Det europeiske råd har inntatt en mer aktiv rolle for bredere områder av samarbeidet i EU. De nye initiativene har vært sektorovergrepene og har ligget delvis innenfor og delvis utenfor det indre marked og EØS-avtalens virkefelt.

Slike brede initiativer tar i dag utgangspunkt i et samarbeid der EU-landene deltar i et indre marked med tettere integrasjon seg imellom enn det Norge deltar i gjennom EØS. Den tradisjonelle metoden for utvikling av regler innenfor det indre marked er i dag ofte for langsom og for stiv i forhold til de kravene utviklingen nå setter til raske, fleksible og sektorovergrepene tiltak. Den sterke politiske rollen Det europeiske råd spiller i samarbeidet, innebærer samtidig at Rådets rolle og funksjoner er styrket i forhold til Kommissjonen. Ikke bare initiativ til politikktutforming, men også i forhold til regelutviklingen, har i økende grad

opphav i det politiske samarbeidet mellom EU-landenes regjeringer.

Når EU-landene nå i stigende grad samordner seg gjennom bredere, sektorovergrepene initiativer for å styrke samfunnenes verdiskapende evne, får dette også betydning for EU-foretakenes konkurranseevne i det indre marked. Dette skaper etter Regjeringens syn nye utfordringer for Norge. I den grad slike initiativer faller utenfor EØS-avtalens saksfelt, men samtidig virker direkte inn på konkurranseposisjonen i det indre marked, kan det føre til en relativ svekkelse av norsk næringslivs konkurranseevne.

Regjeringen legger vekt på å holde seg orientert om framveksten av slike bredere samarbeidsinitiativ med sikte på å komme tidlig inn i en dialog med EU på grunnlag av norske interesser. Dersom nytt EØS-regelverk ikke får den virkningen det skal ha for norsk konkurranseevne uten at det gjennomføres i samvirke med de delene av EUs initiativer som ligger utenfor EØS-avtalen, vil Regjeringen i hvert enkelt tilfelle vurdere eventuell ensidig norsk tilpasning.

Regjeringen vil årlig orientere Stortinget om hovedlinjer i EØS-samarbeidet.

1.10 Nye utfordringer i forholdet til EU

Utviklingen i Europa og EU skaper nye utfordringer også for Norge og norsk utenrikspolitikk. Endringenes intensitet og omfang, både de som skjer i Norges nære omgivelser og de som skjer globalt, illustrerer hvordan politikk, økonomi og teknologi må virke sammen innenfor rammer som fastlegges i et politisk samarbeid mellom regjeringer for å møte de utfordringene utviklingen skaper. EU framstår i dag som dominerende arena og ramme for slikt samvirke, ikke bare i Europa, men også i forhold til bredere, globalt samarbeid.

Etter Regjeringens syn skal vår europapolitikk ikke bare tjene som et redskap for å ivareta norske interesser i forhold til Europa og det europeiske samarbeidet. Den må være et virkemiddel også for å nå bredere utenrikspolitiske og utviklingspolitiske målsettinger. Dette krever evne og vilje til å gå inn i forpliktende politiske prosesser med land som deler de samme målene som oss, selv om det betyr at vi må inngå kompromisser der det foreligger interessekonflikter.

Norge har i hele etterkrigstiden deltatt i europeisk samarbeid for å sikre våre økonomiske og utenrikspolitiske interesser. Slik har vi kunnet både øve innflytelse på og ta medansvar i viktige utenriks- og sikkerhetspolitiske og utenriksøkonomiske spørsmål.

Et flertall i det norske folk avgjorde i 1994 at Norge ikke skulle slutte seg til Den europeiske union. Regjeringen baserer sin europapolitikk på respekt for folkeavstemningsresultatet. Gjennom vår deltakelse i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS), i Schengen og gjennom konsultasjons- og kontaktordninger med EU på ulike områder som utenrikspolitikk og justispolitiske spørsmål, er Norge nært vevd sammen med EU og EU-landene.

EØS-avtalen ivaretar grunnleggende interesser for Norge på det økonomiske området. EØS-avtalen er svar på de utfordringer som europeisk økonomisk samkvem stod overfor i 1980-årene og begynnelsen av 1990-årene. I dag er rammevilkårene for samarbeidet i EØS betydelig endret. EØS-samarbeidet dekker bare i begrenset utstrekning de nye politiske samarbeidsformene. Det skaper nye utfordringer for Norge og norsk næringslivs konkurransevne.

I all hovedsak sikrer EØS-avtalen norske næringer likeverdig adgang til det indre marked. Markedene endrer seg imidlertid som følge av nye behov og forbruksmønstre, endrede rammevilkår eller som følge av ny teknologi, forskning og utvikling. For å sikre fortsatt velferd og trygghet, er det av avgjørende betydning for Norge at viktige norske næringssektorer har stabile og forutsigbare rammevilkår for sin eksport og internasjonale virksomhet. EØS-avtalen har vært sentral for å sikre dette. Etter Regjeringens syn vil denne situasjonen kunne bli utfordret i årene framover.

Gassens andel av norsk petroleumseksport er i dag på ca. 20 pst. Den ventes å øke betydelig de neste årene. Gasseksportens relative betydning blir dermed økende og av fundamental utenriksøkonomisk betydning for Norge. Den altoverveiende delen av norsk gasseksport går til EU.

EU har etterhvert utviklet et regelverk som setter viktige felles rammevilkår for petroleumssektoren. Denne utviklingen vil fortsette. For Norge vil det være av fundamental betydning hvordan rammeverket for denne sektoren, særlig gassmarkedet, videreutvikles og revideres i årene framover. Regjeringen vil arbeide for en mest mulig effektiv ivaretagelse av norske interesser inn mot EU og EU-landene i deres politiske drøftelser om disse spørsmålene.

På fiskeri- og havbrukssektoren tyder ulike anslag på at verdien av Norges eksport vil kunne øke fra 30 mrd. kroner til mellom 100 og 150 mrd. kroner i løpet av de neste 20 årene. Den vil dermed på en avgjørende måte kunne bidra til å kompensere for en framtidig nedbygging av oljeaktiviteten på norsk sokkel og gi sterke impulser til vekst og sysselsetting i Norges kystdistrikter.

Mens EU-landene seg imellom har fri markedsadgang for sjømat, er Norge gjennom EØS-avtalen underlagt høye tollsatser på en rekke viktige produkter som sild, makrell, laks, reker, kamskjell og sjøkreps ved eksport til EU-området. De høye tollsatsene innebærer at videreføringen av disse fiskeslagene, i hovedsak laks, i overveiende grad finner sted i EU-land, som beholder denne delen av verdiskapingen før de bearbejdede varene omsettes.

Etter Regjeringens syn vil dagens markedsvilkår ved eksport av fisk og fiskeprodukter til EU motvirke at Norge fullt ut vil kunne nyttiggjøre seg det potensial som ligger i havbruks- og fiskerinæringen. Også situasjonen for norsk eksport til dagens kandidatland vil endres i negativ retning når de blir EU-medlemmer. Norsk sjømat er i dag sikret tollfri adgang til kandidat-

landene gjennom EFTAs frihandelsavtaler. Når disse landene blir EU-medlemmer, vil norsk eksport underlegges EØS-avtalens ordninger. Hvor uheldig dette vil slå ut for norsk fiskerinæring, avhenger av de kompensasjonsordninger Norge tilstår når nåværende frihandlinger opphører. Disse skal fastlegges gjennom forhandlinger mellom Norge og EU.

EØS-avtalens løsninger vil etter Regjeringens oppfatning i framtiden være dårlig egnet til å sikre fiskerinæringens interesser i forhold til EU. Slik Regjeringen ser det, vil det imidlertid kunne bli vanskelig å forhandle fram bedre markedsadgang for norsk eksport innenfor rammen av EØS, uten at dette skjer i en forhandlingsprosess hvor man må regne med at også andre elementer vil bli trukket inn.

EU er ved inngangen til det nye århundret preget av store endringer. En felles valuta er opprettet. Grunnlaget er lagt for et styrket samarbeid på justisområdet. Planene om å opprette en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik og øke EUs evne til militær og sivil krisehåndtering er i ferd med å bli satt ut i livet. Samtidig pågår utvidelsesprosessen mot øst.

Det ligger i samarbeidets natur at institusjonene, politikken og regelverket i EU er i løpende utvikling. Det finnes ingen endelig fasit på hvordan det vil komme til å se ut. En hovedutfordring for EU-landene er å sikre folkets innflytelse i beslutninger som er viktige for EUs innbyggere. Det vil kreve sterk politisk vilje i medlemslandenes regjeringer å stake ut felles løsninger og effektive svar på nye behov, fundert på brede og demokratiske prosesser i det enkelte medlemsland.

De felles tiltak og løsninger som EU og EU-landene finner fram til på viktige økonomiske og politiske områder, vil uansett ha stor betydning også for Norge og utviklingen i vårt eget samfunn. I økende grad får Norge dermed sine rammevilkår bestemt gjennom politiske drøftelser og beslutninger som skjer i fora og på arenaer der vi ikke fullt ut deltar, men der vi på grunn av den gjensidige økte avhengigheten landene imellom blir sterkt påvirket av beslutningene.

Regjeringens mål er et rettfærdig samfunn med trygghet og velferd for den enkelte og sikkerhet for Norge som nasjon.

For å sikre disse målene vil Regjeringen føre en europapolitikk som aktivt fremmer norske interesser i de endringer som pågår på vårt kontinent. Regjeringen vil at Norge skal være en aktiv partner og bidragsyter i det europeiske samarbeidet og slik ta medansvar for utviklingen i Europa.

Regjeringen vil benytte EØS-samarbeidet aktivt for dette formål. EØS som redskap for å nå disse målene er imidlertid ikke tilstrekkelig. I stigende grad vil det kreve betydelige nasjonale løft å sikre aktiv norsk medvirkning i europeisk økonomisk og politisk samvirke for å ivareta grunnleggende interesser på en tilfredsstillende måte.

Regjeringen mener at Norge har sterke interesser å ivareta i forhold til EU-samarbeidet. Samtidig har vi

også viktige bidrag å tilføre EU-samarbeidet. Etter Regjeringens syn må imidlertid også Norges stemme i størst mulig grad bli hørt dersom vi aktivt skal kunne fremme og ivareta norske interesser og være bidragsyter og ta medansvar for Europas utvikling og for Europas rolle internasjonalt.

Slik Regjeringen ser det, må vi ha handlefrihet når det gjelder vårt tilknytningsforhold til EU. Vi må til enhver tid vurdere om vår tilknytning til det europeiske samarbeidet og de samarbeidsordninger vi har utviklet, er tjenlige som redskap for å ivareta grunnleggende norske interesser i møte med de utfordringer endringene i Europa skaper.

Regjeringen ønsker med denne meldingen å bidra til bred og løpende debatt og refleksjon om Norges stilling og norsk europapolitikk inn i det 21. århundre.

2. MERKNADER FRÅ KOMITEEN

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Haakon Blankenborg, Kjell Engebretsen, Kirsti Kolle Grøndahl, Kai Ekanger, Hill-Marta Solberg og Tom Thoresen, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Magne Bondevik og lederen Einar Steensnæs, fra Høyre, Jan Petersen og Siri Frost Sterri, fra Senterpartiet, Johan J. Jakobsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Lisbet Rugtvedt, fra Venstre, Lars Sponheim, og representantene Dag Danielsen og Fridtjof Frank Gundersen, meiner at målet med behandlinga av denne meldinga først og fremst er å:

- Medverke til ein brei debatt om utviklinga i Europa og dei utfordringane som denne utviklinga stiller Norge overfor.
- Medverke til ei mest mogleg felles forståing av utviklinga i Europa og utfordringane for Norge.

Komiteen vil ikkje drøfte enkeltsaker i denne innstillinga. Komiteen vil freiste å setje dei overordna spørsmåla i framgrunnen.

Komiteen tek til orientering den historiske framstillinga som meldinga gjev av utviklinga i Europa fram til i dag.

Komiteen minner om at samarbeidet i Atlanterhavspakta (NATO), Europarådet, OSSE og Nordisk Råd blir handsama som eigne saker i Stortinget.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Høyre og representantane Dag Danielsen og Fridtjof Frank Gundersen, er samd med Regjeringa i framstillinga av utfordringane for Norge.

Fleirtalet legg i denne innstillinga ikkje opp til at Norge skal bli medlem av EU. Fleirtalet drøftar

difor ikkje utfordringane for Norge av å bli medlem, berre utfordringane ved å stå utanfor.

Fleirtalet vil difor omtale nokre spørsmål knytt til EU i denne innstillinga og sluttar seg elles til meldinga.

Fleirtalet vil framheve at:

- Den kalde krigen, der det delte Europa var ein del av ei større maktbalanse, gjorde det uråd for landa i Europa å samarbeide over blokkgrensene.
- Det ved inngangen til det nye hundreåret er opp til landa i Europa sjølve om dei skal samarbeide eller ikkje.
- Tryggleik og utvikling i Europa er avhengig av samarbeid mellom landa.
- Tryggleiken og økonomien i Europa er vove saman på ein slik udeleleg måte at ei alvorleg krise eller trussel i eitt land eller område vil omfatte alle.

Fleirtalet er samd med Regjeringa i at ein må sjå Europa som heilskap. Fleirtalet meiner at det avgjerande for utviklinga i Europa at det ikkje seinkar seg eit sølvteppe som deler overflod og velstand frå fattigdom og uvisse. Fleirtalet vil derfor framheve at:

- Det må vere eit mål å medverke til at stadig fleire blir med i det europeiske samarbeidet.
- Det må vere eit mål å medverke til stabilitet og økonomisk og sosial framgang alle land.
- NATO og EU er dei to mest kraftfulle instrumenta for samarbeid i Europa i dag.
- OSSE og Europarådet spelar kvar for seg sjølvstendige og viktige roller og utfyller arbeidet til NATO og EU.
- Sub-regionalt samarbeid slik som vi finn det i Nordisk Råd, Det sentral-europeiske initiativ etc. utfyller det vidare samarbeidet i Europa, men erstattar det ikkje.

Fleirtalet konstaterer at 12 land nå forhandlar om å bli medlemmer av EU og at Tyrkia i tillegg er kandidatland. I Køl'n i juni i 1999 opna Det europeiske råd eit medlemskapsperspektiv også for Albania, Makedonia, Kroatia, Bosnia-Herzegovina og Jugoslavia, gjennom lanseringa av Stabilitetspakta for Sørøst-Europa. Dette fører til at:

- Alle grannelanda til Norge unntatt Russland og Island nå er med i EU.
- Alle våre militære allierte i Europa enten er medlemmar eller forhandlar om medlemskap med EU.
- EU ikkje lenger er eit vest-europeisk foretak.

Fleirtalet konstaterer at samarbeidet i EU blir utvida til stadig nye områder. Mellom anna for å kjempa mot internasjonal kriminalitet, så samarbeider EU-landa stadig tettare om justis- og politispørsmål. 12 land er med i den økonomiske og monetære unionen. Desse landa vil gradvis samordne meir av den

økonomiske politikken sin. Samarbeid og samordning av sysselsettingspolitikk og økonomisk politikk er forsterka m.a. gjennom Cardiff-, Luxembourg- og Køln-prosessane.

Eurolanda samordnar i aukande grad synspunkta sine m.a. i Det internasjonale valutafondet (IMF), Grappa av de sju største industrilanda (G7/G8), FN og WTO.

EU-landa diskuterer seg stadig oftare fram til felles haldningar i utanrikspolitiske spørsmål. Samarbeidet om trygging- og forsvarspolitikken vil medverke til å forsterke det utanrikspolitiske samarbeidet.

Fleirtalet konstaterer at samarbeidet tek stadig nye former:

- Fleksibilitet i den meininga at alle medlemsland ikkje treng vere med i alle delar av samarbeidet i same tempo eller same omfang. Gjennom Amsterdam-traktaten har fleksibelt samarbeid også fått eit formelt grunnlag.
- Proessorientert samarbeid der ein på toppmøter og ulike ministerrådsmøter legg retningslinjer for samarbeid på eit bestemt felt.
- Utvida bruk av fleirtalsavgjerder på bestemte områder.
- Ministerråda og Europaparlamentet har fått meir å seie i samarbeidet.
- Fram mot regjeringskonferansen i 2004 vil EU-landa drøfte kompetanse- og ansvarsdeling i organisasjonen. Ein slik "kompetansekatalog" kan eventuelt bli drøfta på regjeringskonferansen.

Fleirtalet slår fast at EØS-avtala teknisk sett ikkje treng å bli endra på grunn av endringane i EU.

Fleirtalet vil framheve at:

- Nye medlemer i EU blir også medlemer av EØS. Ei utviding av EU vil føre til ei utviding av EØS ved at den indre marknaden blir større.
- To-pillar systemet er avgjerande for den norske deltakinga i EØS. Overvakingsorganet og domstolen for EFTA-landa i EØS gjer at vi ikkje blir direkte underlagt ein organisasjon der vi ikkje er medlemer.
- Det er slått fast i avtala kva for område som fell inn under avtala. Nye område blir ikkje lagt inn under avtala utan at avtala blir endra.
- EU-landa samarbeider tettare på område som ikkje fell inn under EØS-avtala, men som har konsekvensar for den indre marknaden og dermed for det området som avtala skal dekke. Arbeidsmarknad, næringspolitikk og skatte- og avgiftsspørsmål er døme på dette.
- EØS-avtala inneheld reglar om samarbeid med Kommisjonen. Avtala gjev soleis også rettar og plikter i høve til visse komitear og program i regi av Kommisjonen. EØS-avtala gjev ikkje rett til samarbeid med Ministerråda eller Europaparlamentet.

Fleirtalet slår fast at Norge må samordna politikken sin med dei landa som står oss nærast geografisk økonomisk og politisk. Desse landa er stort sett medlemmer av EU.

Fleirtalet meiner at:

- Samarbeidet i EU er i stadig endring. Ein kan såleis ikkje vente på at situasjonen i EU blir endeleg avklart og konsolidert.
- Det norske samarbeidet med EU må også vere i stadig endring og utvikling slik ein har sett det gjennom ulike nye avtaler dei siste åra.
- Det er utviklinga og utfordringane som må bestemme kva slag samarbeid Norge skal ha med EU i framtida.
- Storting og Regjering må følgje med på endringane og drøfte dei norske ordningane for samarbeid med EU-området i lys av det som faktisk skjer.
- Innverknad og gjennomslag for norske haldningar er ikkje berre spørsmål om juridisk rett, men også politisk vilje til å lytte til og ta omsyn til norske haldningar og interesser. Slik politisk vilje opparbeider ein berre gjennom å balansere eigne krav mot solidarisk samarbeid der ein deler ansvar og bærer og syner vilje til kompromiss.
- Norsk politikk i høve til EU må bli ført og framført på ein slik måte at ein møter ei slik vilje til å ta omsyn til norske synspunkt og interesser.

Fleirtalet konstaterer at:

- Mange av dei endringane som skjer i EU skriv seg frå tida før 1994 og den norske folkerøystinga.
- Sjølv om mange initiativ var kjende for dei som røysta så er det likevel skilnad på ikkje å ønskje å ta del i tiltaka eller medverke til at dei blir gjennomførte og det å ta konsekvensane av at dei faktisk blir gjennomførte. Utfordringa ligg i å møte verknadene av at reformene faktisk blir gjennomførte og måten dei blir gjennomførte på.

Fleirtalet er samd med Regjeringa at det er viktig at utvidinga av EU blir vellykka og at Norge må medverka til at det skjer. Fleirtalet legg vekt på at:

- Søkjarlanda sjølve ønskjer å bli medlemer.
- Medlemskap og tilpassing til medlemskap vil medverke til å reformere økonomiane i søkjarlanda og at miljøstandardar mv. vil bli heva som følgje av dette arbeidet.
- Medlemskap vil gjere det mogleg å utvida samarbeid over landegrensar der det i dag er uavklarte spørsmål eller spenningar. Utviding av EU vil derfor vere med på å gjere Europa meir stabilt. Det er vanskeleg å finna alternativ til EU for å få til slikt samarbeid.
- Eit utvida samarbeid kan vere viktig i kampen mot internasjonal kriminalitet.

- Ei utviding av EU også vil vere ei utviding av EØS-området og såleis utvide den felles marknaden som Norge er med i.
- Ei utviding av EU vil leggje stort press på viljen i EU-landa til å bidra økonomisk. Det er derfor viktig at Norge deltar solidarisk i dette arbeidet.
- Ei utviding av EU vil leggje press på kapasiteten i EU. Det vil derfor bli mindre rom for deltaking for dei som ikkje er medlemmer i EU-organ.
- Dei frihandelsavtalene som EFTA har i dag med søkjarlanda vil falle bort når dei går inn i EU. Dette vil føre til at den tollfrie handelen med enkelte fiskeprodukt vil falle bort. EØS-avtala har ikkje gode nok løysingar for desse produkta.

Fleirtalet ønskjer å byggje vidare på EØS-avtala fordi:

- EØS-avtala er svært viktig for norsk økonomi, norsk næringsliv og dermed for arbeidsplassar i Norge.
- Stadig sterkare konkurranse og ein meir global økonomi gjer det viktigare med internasjonalt samarbeid om vilkåra for næringslivet.

Fleirtalet konstaterer at:

- EU-landa samarbeider tettare om spørsmål som påverkar vilkåra for norsk næringsliv, men som ligg utanfor EØS-avtala. Ein del av samarbeidet foregår utan felles lovgjeving eller reglar, men heller gjennom prosessar igangsett på toppmøter og ulike ministerrådsmøter og gjennom "frivillig" samordning mellom medlemslanda. Døme på dette finn ein rundt Kølner- og Luxembourg-prosessane og ulike initiativ for samarbeid om skattar og avgifter.
- Utvidinga av EU vil stille større krav til styrings-systemet i organisasjonen. Når fleire skal delta som medlemmer vil det bli strengare krav til deltaking for dei som ikkje er medlemmer.
- Ei styrking av Europaparlamentet, ministerråda og medlemslanda vil gje mindre rom for innverknad gjennom EØS-avtala.
- To pillar-systemet der EFTA har egne organ for overvaking (ESA) og rettspleie (EFTA-domstolen) er ein konstitusjonell føresetnad for å kunne delta i EØS-samarbeidet fordi vedtak frå ein organisasjon der Norge ikkje er medlem ikkje kan bli gjort direkte gjeldande her i landet.
- EFTA var ei av dei sterkaste handelsblokkene i verda da EØS-avtala vart forhandla fram. I 1993 stod EFTA for 22 pst. av EU-handelen. I 1999 hadde denne delen av EU-handelen falle til 11 pst. EFTA/EØS-landa Norge, Island og Liechtenstein stod for berre 4 pst. av EU-handelen i 1999.
- Ei ny EØS-avtale neppe kan bli ratifisert. Den eksisterande avtala kan såleis ikkje bli endra på ein

slik måte at ho må gjennom ei ny runde for godkjenning i heile EU.

- Den såkalla "veto-retten" er ein rett som EFTA-landa i EØS har til ikkje å gjennomføra vedtak sjølv om dei fell inn under EØS-avtala. Vedtaka blir like fullt gjort gjeldande for EU-landa. Dersom eitt av EFTA/EØS-landa seier nei så gjeld det for alle tre. EU kan setje i verk mottiltak dersom regelverk ikkje blir gjennomført.

Fleirtalet meiner at det er viktig å følgje opp samarbeidet på justis-, politi- og rettsområdet dels som ei oppfølging av den såkalla Schengenavtala og dels fordi våre næraste granneland er ein del av det nye rettsområdet som kan utvikla seg i EU.

Komiteen meiner:

- Det er viktig å sikre eit næringspolitisk samarbeid med EU som er så breitt som mogleg, slik også Regjeringa slår til lyd for.
- Det er viktig å følgje opp dei initiativ som er tekne for at Norge kan bli ein aktiv partner med EU i det utanriks- og tryggingspolitiske arbeidet.
- Det blir vurdert om arbeid i høve til EU-spørsmål kan bli ein del av tilskottsordningane for organisasjonar og parti.
- Det blir lagt til rette for systematisk og langsiktig forskning på område som er relevant for utviklinga i EU og Europa elles. Det er eit særleg behov for formidling av informasjon og dialog mellom ulike miljø som tek aktivt del i utøvande politikk og forskning.

For Norge og for Europa elles er utviklinga i Russland svært viktig. Komiteen meiner at:

- Det tosidige samarbeidet mellom Norge og Russland må vere forankra i eit breiare europeisk og atlantisk samarbeid.
- Samarbeid med Russland må vere ei prioritert oppgave i alle dei europeiske samarbeidsorganana.
- Eit stabilt og demokratisk Ukraina er viktig for stabiliteten og utviklinga i Europa elles.

Komiteen er såleis samd med Regjeringa når det i meldinga heiter:

"Arbeidet for å veve Russland tettere inn i forpliktende europeiske og euro-atlantiske samarbeidsstrukturer er etter Regjeringens syn det viktigste bidrag Norge kan yte for å styrke stabiliteten i nordområdene og dermed i Europa. Det er særleg gjennom vår deltakelse i NATO, i et nært samarbeid med EU og gjennom det regionale samarbeid i nord at Norge kan yte sine bidrag."

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at folkeavstemningen i 1994 avklarte at Norge ikke skal være

medlem av Den europeiske union. Folkets nei forplikter og skal respekteres. Disse medlemmer vil videreutvikle det europeiske samarbeidet på folkerettslig grunnlag, som et gjensidig forpliktende samarbeid mellom selvstendige nasjoner. EØS-avtalen, som i dag danner hovedgrunnlaget for Norges forhold til EU og EFTA-landene, forutsetter gjensidig markedsadgang og like konkurranseregler.

Disse medlemmer vil gå inn for en nasjonal, selvstendig og aktiv vurdering av det regelverk som følger av EØS-avtalen.

Av hensyn til miljø, helse og sikkerhet finner disse medlemmer det viktig å opprettholde strenge krav til matkvaliteten og internasjonal handel med mat og levende dyr. Disse medlemmer mener det er viktig å opprettholde en streng veterinærkontroll. Disse medlemmer er også imot muligheten til å ta patent på livsformer.

Disse medlemmer legger for øvrig til grunn at EØS-avtalen ikke er til hinder for at norske myndigheter kan opprettholde dagens regelverk når det gjelder distribusjonsmonopolet for vin og brennevin, grunnavgift på engangsemballasje for drikkevarer og den differensierte arbeidsgiveravgiften.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkepart, Senterpartiet og Venstre vil understreke at Europa etter den kalde krigens slutt har fått en ny sjanse til å utvikle et bredt samarbeid mellom alle nasjoner i vår verdensdel, basert på et bredt sett av fellesverdier hvor demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene står sentralt. Den nye situasjonen gir muligheter til å integrere flere europeiske land i globale samarbeidsfora og i brede euroatlantiske samarbeidsorganer. Den gir muligheter til å styrke både det alleuropeiske samarbeid og regionale samarbeidsløsninger. Og den åpner også for at de sentral- og østeuropeiske land som ønsker det, kan integreres i vesteuropeiske samarbeidsinstitusjoner som EU og EØS.

De nye muligheter må etter disse medlemmers syn brukes aktivt til å løse de store utfordringer Europa står overfor ved starten av det nye århundre. Disse medlemmer vil særlig framheve betydningen av aktivt europeisk samarbeid for å nå følgende mål:

- Demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene må befestes og videreutvikles i hele Europa.
- Fattigdomskløften mellom øst og vest i Europa må reduseres. Sosial og økonomisk utvikling må komme alle europeere til del.
- Det må skapes økt sikkerhet basert på forpliktende avtaler, tillitsskapende tiltak og et friere mellomfolkelig samkvem.
- Miljøsituasjonen må forbedres, både gjennom tiltak som reduserer forurensningen av naturen og ved tiltak som reduserer risikoen for ulykker som kan utløse miljøkatastrofer.

Disse medlemmer kan ikke fullt ut dele de oppfatninger som kommer til uttrykk i meldingen når det gjelder utviklingen i Europa fram til i dag og de utfordringer dette gir for Norge. Meldingens del I har såvidt mange mangler og skjevheter at disse medlemmer ikke generelt kan stille seg bak den framstilling som gis. Meldingen mangler bl.a. en kritisk distanse i framstillingen av EU. En annen svakhet er den manglende klarhet og vektlegging av de alleuropeiske samarbeidsorganisasjoner. En tredje svakhet er meldingens manglende fokus på ikke-statlige aktørers betydning, både hva gjelder den rolle frivillige organisasjoner faktisk spiller og deres potensiale framover.

Den manglende kritiske distanse til EU kommer til uttrykk blant annet i meldingens forbigåelse av de sterke føderalistiske målsettinger som preger mange av aktørene som arbeider med å drive fram EUs unionsprosjekt. Regjeringen tar heller ikke stilling til om det er ønskelig at EU utvikles videre i retning av en mer føderalistisk union.

Framstillingen legger nokså ensidig vekt på å framstille vertikal fordykning av integrasjonen, med blant annet ØMU og euro som "naturlige" reformer til forbedring av EU-utvidelse østover, uten å drøfte de forsinkelser og problemer en slik fordykning av unionen også kan medføre for integrasjon av nye medlemsland.

I lys av det faktum at Europa rommer om lag 45 stater, blir framstillingen nokså skjev når EU med sine 15 medlemsland framstilles nærmest som et alleuropeisk samarbeidsforum. Selv etter en ny utvidelsesrunde må en for analysens klarhet kunne skjelve mellom reelle alleuropeiske fora og EU.

Meldingen mangler dessuten en beskrivelse og kritisk drøfting av EU-systemets svakheter når det gjelder demokrati og åpenhet, selv om det innad i EU er en meget skarp debatt om "det demokratiske underskuddet". En hovedutfordring i denne forbindelse er å kunne styrke demokratiet på unionsplan, uten at det på samme tid går ut over det enkelte medlemslands suverenitet.

Meldingen gir en ukritisk understreking av at EU gjennom en årrekke har kommet med verbale utsagn om økt innsats for å redusere arbeidsledigheten, uten å gi noen selvstendig vurdering av de faktiske tiltak eller årsakene til at den gjennomsnittlige arbeidsledighet i EU-området det siste tiåret har vært mer enn dobbelt så høy - faktisk nær tre ganger så høy - som i EFTA-området.

Regjeringen har i tillegg valgt å unngå å ta opp Nice-prosessen viktige problemstillinger knyttet til sammensetningen av og arbeidsmåten i de styrende organer i EU. Nice-toppmøtet i desember 2000 innebærer en relativ svekkelse av små medlemslands innflytelse i forhold til store medlemsland. Vedtakene bringer dessuten EU nye skritt i retning av økt bruk av flertallsbeslutninger, noe som i særlig grad vil svekke de små lands muligheter til å hindre vedtak de er uenig i.

Disse medlemmer finner det naturlig at det transatlantiske sikkerhetssamarbeid i NATO gis en fyl-

dig omtale i meldingen. Det samme gjelder den sikkerhetspolitiske rolle som spilles av EU. Disse medlemmer hadde likevel forventet at meldingen også ga en grundigere beskrivelse av det brede nettverk av organisasjoner som til sammen kan være nyttige virkemidler i arbeidet for å styrke det alleuropeiske samarbeid. Det gjelder blant annet Europarådet og Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE). Meldingen burde også gitt en samlende presentasjon av den betydning det store antall faglige og mer bransjespesifikke samarbeidsinstitusjoner man har i Europa.

Disse medlemmer er videre av den oppfatning at de frivillige organisasjoners økende internasjonale engasjement også burde vært viet en større oppmerksomhet i meldingen. De ikke-statlige organisasjonene spiller en stadig viktigere rolle både som korrektiv til statlige myndigheter (og markedsaktører) og som selvstendige mellomfolkelige aktører i arbeidet for demokrati, menneskerettigheter, miljø, helse, kulturutveksling og en rekke andre viktige sider ved samfunnsutviklingen i vår verdensdel.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre ser norsk deltakelse i EØS-samarbeidet som avgjørende viktig for at et flertall i folket stemte nei til norsk medlemskap i EU i folkeavstemningen i 1994. EØS-avtalen sikrer en nødvendig harmonisering av teknisk regelverk og handelsbestemmelser for de varer og tjenester som er omfattet av avtalen i hele EØS-området. Samtidig sikres en rekke nasjonale og demokratiske hensyn ved at Norge har valgt å stå utenfor EU-samarbeidet.

Disse medlemmer viser til at opprettelsen av Det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområdet (EØS) knyttet EF- og EFTA-landene sammen i ett stort markedsområde. Disse medlemmer vil understreke betydningen av at det lyktes å etablere en slik samarbeidsavtale som i praksis ga bedrifter i Norge og andre EFTA-land adgang til EFs indre marked. Som det framholdes i meldingen har dette sikret stabilitet og forutstignbarhet i rammevilkårene for næringsvirksomhet og økonomisk samkvem med EU-området.

Disse medlemmer vil vise til at det før folkeavstemningen i 1994 var ulike syn på om EØS-avtalen ville vedvare også om Sverige, Finland og Østerrike gikk ut av EFTA og over i EU. Disse medlemmer finner grunn til å fastslå at påstandene om at EØS-avtalen var i ferd med å forvitne og at alt måtte reforhandles var feilaktige. EØS-avtalen viste seg robust og kunne videreføres uendret i substans, mens de nødvendige endringer i EFTA-avtalen ble gjort som følge av at tre land skiftet fra EFTA til EF-pilaren av EØS-samarbeidet.

Disse medlemmer finner også grunn til å understreke at når EU om noen år opptar andre nye medlemsland, vil det føre til at også EØS-området utvides ettersom nye medlemsland går inn i EU-pilaren i Det Europeiske Økonomiske samarbeidsområdet.

I meldingen slår Regjeringen fast at "EØS-avtalen har siden samarbeidet trådte i kraft 1. januar 1994 ivarettet grunnleggende norske interesser på en god måte." Disse medlemmer konstaterer at seks og et halv års erfaring gir solid grunnlag for denne konklusjon.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringens framstilling av EØS-avtalens mulige framtidige svakheter nå er mer forsiktig enn det som var tilfelle forut for siste folkeavstemning om EU-medlemskap høsten 1994. Nå begrenser Regjeringen seg til å antyde at selv om EØS-avtalen har vært sentral for å sikre norske næringer stabile og forutsigbare rammevilkår til nå, vil denne situasjonen kunne bli utfordret i årene framover. To problemområder framheves, fisk og gass.

Når det gjelder markedsadgangen for norsk fiskeeksport til EU har den økt kraftig i årene etter folkeavstemningen i 1994. EØS-avtalens bestemmelser om tollfrie kvoter og reduserte tollsatser for diverse fiskeprodukter har medvirket til dette. Erfaringen viser at norsk fiskeeksport har økt kraftig til EU, og at de foreliggende tollsatser ikke har hindret dette. Som det påpekes i meldingen, forventes det at norsk fiskeeksport fortsatt vil vokse i årene framover.

Slik det skjedde da Sverige, Finland og Østerrike gikk inn i EU, vil Norge ved inntak av andre nye medlemsland i EU ha krav på kompensatoriske tiltak som øker de tollfrie kvoter til EU eller reduserer tollsatsene. Disse medlemmer viser til at grunnlaget for dette kravet ligger i WTO-regelverket, nærmere bestemt i GATT-avtalen av 1994, artikkel XXIV.

Når det gjelder petroleumssektoren viser Regjeringen til det generelle argument om at EØS-avtalen ikke gir "noe direkte inntak for Norge og de andre EFTA-landene når EU-landenes regjeringer i Rådet drøfter nytt eller revidert regelverk ...". Også dette er imidlertid en gammel problemstilling. Disse medlemmer vil for det første vise til at argumentet om deltakelse og stemmerett i EUs råd stod sentralt før folkeavstemningen.

For det andre vil disse medlemmer understreke at de mest sentrale problemstillingene i forhold til norsk gassressursforvaltning er knyttet til EUs generelle konkurranseregulering. Det er altså ingen ny problemstilling knyttet til gassressursforvaltningen.

For det tredje vil disse medlemmer peke på at med Norges strategiske posisjon som gassleverandør i Vest-Europa, har norske myndigheter et inntak for forhandlinger som burde vært vektlagt sterkere i meldingen. Alt tyder på at eksport av gass fra kontinentalsokkelen i flere tiår framover vil forbli en betydelig inntektskilde for Norge.

Disse medlemmer vil også understreke at EØS-avtalen ikke bare sikrer gjensidig markedsadgang for varer og tjenester som oppfyller grunnleggende krav til helse, miljø og sikkerhet. Også reglene for kapitalbevegelse og arbeidskraft har bidratt til enklere samkvem og samarbeid innen EØS-området. Disse medlemmer vil konstatere at dette ikke har ført til den inn-

vandring av EØS-området som enkelte skeptikere fryktet.

Disse medlemmer vil også understreke betydningen av de samarbeidsordninger som er utviklet når det gjelder utdanning og miljøvern, mv.

Disse medlemmer finner grunn til å framheve at samtidig som EØS-avtalen har sikret norsk markedsgang til det indre marked i EU, er dette markedssamarbeidet blitt supplert med egne avtaler når en fra norsk side har lagt vekt på å utvikle et nært samarbeid med EU også på andre saksområder. Et eksempel på dette er Schengensamarbeidet, som dekker ulike former for samarbeid på justissektoren. Et annet eksempel er samarbeidet som gir Norge del i dialogen om EUs nye utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid. Etter disse medlemmers syn viser dette at det lar seg gjøre å utvikle et nært samarbeid mellom Norge og EU uten at Norge blir medlem av Unionen.

Når det gjelder samarbeidet om den videre utvikling av EØS-regelverket, er Norge representert fra de tidligste stadier i den forberedende prosess ved at norske eksperter deltar i ekspertkomiteene under Kommisjonen i saker som antas EØS-relevante. Ved siden av denne faglige kontakt og innflytelse har norske myndigheter kontakt på politisk nivå, spesielt om saker som anses av større betydning for Norge. Norge har dessuten lagt vekt på å ha møte med det nye formannskapet i EU, ettersom dette skifter hvert halvår. Videre er det regelmessig kontakt mellom folkevalgte i parlamentarikerforsamlingen i EØS.

I Norge konsulterer Regjeringen Stortingets organer regelmessig i forbindelse med at endringer i EØS-regelverket forberedes. Disse medlemmer vil peke på at de aller fleste slike regelendringer har preg av tekniske forskriftsendringer, og passerer uten at det kommer innsigelser fra de politiske partiene i konsultasjonsprosessen. Hvis disse regelverksendringene hadde vært initiert på nasjonalt grunnlag, hadde de ikke blitt forelagt Stortinget i det hele tatt, etter som slike forskriftsendringer er Regjeringens ansvar. De regelverksendringer som krever endring i norsk lov, blir i sin tur forelagt Stortinget som lovsaker. Det store antallet forskriftspregede regelendringer gjør at Stortingets organer involveres oftere i EØS-prosessen enn det som er vanlig ved internasjonale avtaler. Dette har imidlertid sammenheng med at EØS-avtalen også er uvanlig omfattende.

Disse medlemmer vil framheve EØS-avtalens særpreg ved at den er en handelsavtale som fastsetter detaljerte felles tekniske standarder for de varer og tjenester som skal kunne handles fritt innen EØS-området. En viktig funksjon ved disse felles produksjons- og produktkrav er sikring av hensynet til helse, miljø og sikkerhet. Disse medlemmer mener at felles forpliktelser på slike grunnleggende kvalitetskrav er viktige forutsetninger for at det frie varebytte og et friere økonomisk samkvem mellom landene kan utvikles.

Disse medlemmer viser til den strategien for videre samarbeid innen EU som ble lagt på EUs topp-

møte i Lisboa. En ny, åpen samordningsmekanisme skaper nye utfordringer for utviklingen av EØS-avtalen. Det er derfor viktig at dette følges opp med norske tiltak for å hindre at konkurransevnen svekkes.

Disse medlemmer er opptatt av å videreutvikle og forbedre norske borgeres innsyn i og mulighet til påvirkning av EU-regelverk som gjøres gjeldende i Norge. Dette må få betydning i arbeidet med regelverksutvikling nasjonalt og ikke minst i sivile organisasjoners arbeid overfor EU-organer.

På denne bakgrunn mener disse medlemmer at følgende tiltak må vurderes for å styrke informasjonen om EØS-avtalen og gi beslutningsprosessene som er knyttet til EØS-avtalen en enda sterkere og bredere folkelig forankring:

- Regjeringen bør ta initiativ til en EØS-evaluering av de demokratiske prosessene rundt EØS-avtalen, med sikte på å gjøre disse mer åpne, tilgjengelige og inkluderende.
- Regjeringen bør avgi en samlet årsmelding til Stortinget over vedtak og implementering av EU-regelverk i nasjonal lovgivning, EØS-saker reist for norske domstoler eller EFTA-domstolen, og norske EØS-saker fremmet av ESA.
- Det bør opprettes et norsk parlamentarikerkontor som lokaliseres i nærheten av Europaparlamentet for å innhente informasjon samt stimulere til kontakt mellom norske og europeiske parlamentarikere. Dette kontoret bør legges under Internasjonal avdeling på Stortinget.
- Regjeringen bør dessuten ta initiativ til å opprette Norges hus i Brussel for å styrke innsyn i, formidle kunnskap om og drive informasjon om saker som har relevans for norske borgere, organisasjoner og media. Kontoret bør også kunne tilby samlokalisering, delfinansiering og grunnleggende kontorfunksjoner over kortere perioder til norske frivillige organisasjoner, bransje- og interesseorganisasjoner som ønsker å etablere seg i Brussel.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke behovet for økt åpenhet og bred deltakelse knyttet til EØS-avtalen og Norges samarbeid med EU. Disse medlemmer gir på denne bakgrunn tilslutning til bl.a. å vurdere nærmere de tiltak som er nevnt i merknaden ovenfor fra Kristelig Folkeparti og Venstre.

Disse medlemmer vil minne om at et fullverdig medlemskap i Den europeiske union har vært den løsning Høyre har pekt på som den tilknytningsform som ville tjent Norges interesser best. I forbindelse med behandlingen av EØS-avtalen understreket Høyre at avtalen er av grunnleggende viktighet for å gi norsk næringsliv adgang til EUs indre marked med like konkurranseregler, men at den aldri kunne bli noe annet enn en mellomstasjon på vei mot fullt medlemskap. For Høyre er forpliktende samarbeid over landegrensene et grunnleggende prinsipp i utenrikspolitikken og

det beste svaret i møte med de utfordringer globaliseringen stiller oss overfor.

I Innst. S. nr. 248 (1991-1992) om samtykke til ratifikasjon av EØS-avtalen uttalte Høyres representanter følgende:

"Nasjonalstaten står i økende grad overfor utfordringen å påvirke de beslutninger som fattes utenfor nasjonale politiske fora, men som likevel har virkning på innenlandske forhold. Det blir nasjonalstatens oppgave å fylle dette "demokratiske underskudd" gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid. Disse medlemmer vil således peke på at deltakelse i internasjonalt forpliktende samarbeid vil styrke det norske demokratiet. Den samlede demokratiske innflytelse over viktige beslutninger styrkes. Ved å delta i internasjonalt forpliktende samarbeid kan Norge gjenvinne selvråderett."

Erfaringene etter 7 år med EØS-avtalen viser tydelig at det er svært krevende å dekke opp for det demokratiske underskuddet uten å være fullverdig deltaker i beslutningsprosessene. Derfor er det en mangel ved Europameldingen at den ikke inneholder en analyse av de demokratiske svakhetene ved EØS-avtalen og andre avtaler Norge har med EU. Forskerne Finn Arnesen og Hans Petter Graver i Makt- og demokratiutredningen 1998-2003 har i en analyse av de rettslige sidene ved Norges EU-avtaler trukket den konklusjon at norske myndigheters handlingsfrihet på de områder som omfattes av EØS-avtalen, ikke er vesentlig større under EØS-avtalen enn de ville vært ved et medlemskap i EU. De antyder til og med at det er mindre rom for maktutøvelse med EØS-tilknytningen enn med et medlemskap. EU-motstandernes argumenter om at EU-medlemskap ville vært en trussel mot demokratiet, blir på denne måten gjort til skamme. Gjennom EØS-avtalen har EFTA-landene allerede i utgangspunktet begrenset innflytelse på de vedtak som treffes i EU, vedtak som senere blir inkludert i EØS-avtalen. I tillegg kommer det forhold at EFTA-pilarens relative svekkelse i forhold til EU har gjort det vanskeligere for Norge både å nå frem til kompromisser med EU og å kunne ta i bruk vetoretten. Denne innskrenkningen av det politiske handlingsrom burde som en av de mest påfallende utfordringene knyttet til EØS-avtalen og andre avtaler med EU, vært drøftet i meldingen.

Disse medlemmer vil peke på flere forhold som svekker EØS-avtalen som virkemiddel for å ivareta norske interesser. Utviklingen i EU kjennetegnes av at samarbeidet utvides til nye politikkområder og av at flere politikkområder i større grad ses i sammenheng. Det europeiske råd har inntatt en mer aktiv rolle på bekostning av Kommisjonen. Når EU samordner seg gjennom brede, sektorovergrepene initiativer, blant annet for å styrke medlemslandenes konkurransevne, blir EØS-avtalen en for snever plattform for innflytelse. Utviklingen kan også på sikt utfordre forutsetningen om like konkurransevilkår innen EØS-området.

Utvidelsen av EU bidrar til varig fred og økonomisk og politisk stabilitet i Europa, noe som kommer Norge

til gode. Norge er som utenforland blindpassasjer til en historisk prosess som mer enn noe annet vil forme vår egen verdensdel og våre egne sikkerhetsmessige, kulturelle og økonomiske rammebetingelser.

EØS-samarbeidet blir også berørt av utvidelsesprosessen fordi det innebærer en utvidelse av EØS-området. Utvidelsen kan innebære en forverring i markedsgangen for norsk sjømat i forhold til dagens frihandelsavtaler med flere av søkerlandene. EØS-avtalen er ikke tilstrekkelig for å sikre fiskerinæringens interesser overfor et utvidet EU. Det er derfor viktig at Norge nå tar initiativ overfor EU for en reforhandling av protokoll 9 for å oppnå betydelige forbedringer for salg av fisk og fiskeprodukter på det europeiske markedet.

Utvidelsen av EU vil innebære en ny forskyvning i balansen mellom EFTA og EU-pilaren i EØS-samarbeidet. Dette vil forsterke ytterligere de utfordringer Norge har i forhold til å påvirke EUs beslutninger. Det er grunn til å tro at Norges realpolitiske handlingsrom vil bli mindre og at det blir vanskeligere å få oppmerksomhet om norske interesser.

Disse medlemmer vil samtidig understreke at så lenge Norge ikke er medlem av EU, er det allikevel av avgjørende betydning spesielt for norske bedrifter å sikre en fortsatt dynamikk i EØS-avtalen og forhindre at den forvitrer over tid. Hele 76 pst. av norsk eksport går til EU-land. Det blir derfor en viktig utfordring for Regjeringen i samarbeid med alle berørte parter å utvikle en offensiv nasjonal Europastrategi. Disse medlemmer viser i den sammenheng til NHOs utredning "Mot en nasjonal Europastrategi" som inneholder flere interessante og viktige innspill som bør vurderes nærmere av Regjeringen.

Disse medlemmer mener Norges utenforskap skaper særlig alvorlige problemer i forhold til sikkerhets- og forsvarspolitikken. EU har de senere år gradvis tilpasset seg målet om å fremstå som en utenriks- og sikkerhetspolitisk enhet med egen evne til sivil og militær krisehåndtering. Viktige avklaringer om det institusjonelle samarbeidet mellom EU og NATO gjenstår. Norge har begrenset innflytelse over de beslutninger som EU fatter på dette området, til tross for at dette også berører grunnleggende norske sikkerhetsinteresser. Det er helt avgjørende for oss at en ny byrdefordeling mellom USA og EU ikke går på bekostning av de transatlantiske bånd, på bakgrunn av vår avhengighet av NATO og amerikanske forsterkninger. Også når det gjelder sikkerhet i utvidet forstand står Norge svakere utenfor EU enn innenfor. Disse medlemmer er enig med Regjeringen som i St.prp. nr. 45 (2000-2001) om omleggingen av Forsvaret uttaler at:

"Et EU-medlemskap ville kunne gi bedre politisk ryggdekning i situasjoner der det ikke er aktuelt for NATO å engasjere seg."

På bakgrunn av de utfordringer av demokratisk, økonomisk og sikkerhetspolitisk art utviklingen i EU stil-

ler oss overfor, er det etter disse medlemmers oppfatning nødvendig med en ny og forsterket debatt om vår tilknytningsform til EU.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti gikk imot EØS-avtalen da Stortinget i 1992 gikk inn for å ratifisere avtalen. Disse medlemmer mener EØS-avtalen innebærer at Norge i stor grad må innarbeide EUs regelverk i norsk lovgivning. Disse medlemmer viser til den vurdering av EØS-avtalen som professor Trond Nordby og forsker Frode Veggeland har gitt i en artikkel i Tidsskrift for samfunnsforskning (Nr. 1-1999), hvor det bl.a. heter:

"Vår tese er at norsk lovgivningsmyndighet, på de områder avtalen dekker, er suspendert, og at Stortinget langt på vei er blitt en passiv mottaker av EUs lover og regler."

Disse medlemmer mener de fordeler EØS-avtalen innebærer for norsk næringsliv, ikke står i forhold til avtalens demokratiske underskudd og den politiske pris Norge må betale for EØS-avtalen.

Disse medlemmer viser til at EØS-avtalen svekker norsk handlefrihet både sentralt og lokalt. Avtalen svekker norsk distriktpolitikk, bl.a. ved at ESA sensurerer den norske ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. EØS-avtalen har også ført til at Norge vil måtte akseptere produkter som er skadelige for helse og miljø. EØS-avtalen har heller ikke vært til hinder for at EU har reist antidumpingsak mot Norge når det gjelder lakseeksporten, med de konsekvenser dette har fått for både pris og vekstmuligheter. Med utgangspunkt i EØS-avtalen har EU også lagt press på Norge for å få godkjent det såkalte gassdirektivet som griper direkte inn i Norges forvaltning av gassressursene.

Disse medlemmer vil også vise til at EU ikke var villig til å akseptere omfanget av de tiltak Norge iverksatte på grunnlag av Veterinæravtalens sikkerhetsklausul i forbindelse med munn- og klovsyken i mars 2001.

Disse medlemmer vil gi uttrykk for at EØS-avtalen binder Norge tett opp til EUs regelverk på mange viktige samfunnsområder. I rapporten "Mot et globalisert Norge?" fra Makt- og demokratiutredningen, slås det fast:

"at norske myndigheters handlefrihet på de områder som omfattes av EØS-avtalen, ikke er vesentlig større under EØS-avtalen enn de ville vært ved et medlemskap i EF."

Disse medlemmer registrerer at det både fra forskerhold og fra ulike politiske miljøer blir påpekt de samme svakheter ved EØS-avtalen som disse partier har framholdt. Disse medlemmer vil vise til rapporten "Mot et globalisert Norge?", hvor det bl.a. slås fast at EØS-medlemskapet medfører viktige formelle

skranker for norsk miljøpolitikk og miljørett, i tillegg til de mer uformelle begrensningene. Disse medlemmer vil understreke at det ikke bare er de partier som i sin tid gikk imot EØS-avtalen som hevder at avtalen er beheftet med demokratiske svakheter. Disse svakheterne anføres av enkelte partier som en begrunnelse for at Norge skal søke om medlemskap i EU.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i meldingen gir uttrykk for at avtalen ikke ivaretar Norges interesser i forhold til EU på en tilfredsstillende måte. Selv om det ikke uttrykkes i klartekst, levner meldingen ingen tvil om at Regjeringen mener at det er norsk EU-medlemskap som best vil kunne ivareta "grunnleggende norske interesser i møtet med de utfordringer endringene i Europa skaper".

Disse medlemmer mener imidlertid at det er viktige forskjeller på EØS-avtalen og EU-medlemskap. Selv om Norge, med en utadvendt økonomi, ikke vil være upåvirket av EUs beslutninger, innebærer EØS-avtalen tross alt at Norge kan føre en selvstendig politikk på en del viktige områder som for eksempel skatte- og avgiftspolitikken, penge- og valutapolitikken, fiskeri- og landbrukspolitikk og i utenrikspolitikken. Norsk medlemskap i EU vil innebære at Norge i enda større grad må tilpasse seg EUs politikk. EØS-avtalen har også den fordel sammenlignet med EU-medlemskap, at avtalen kan sies opp.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen ikke har ønsket å bruke den vetorett som EØS-avtalen hjemler, ikke engang i saker hvor EU-direktiver innebærer økt helse- og miljørisiko. Disse medlemmer mener at regjeringspartiets vegring mot å bruke vetoretten innebærer at Norge ikke utnytter det handlingsrom som EØS-avtalen gir. Da Stortinget sluttet seg til EØS-avtalen, ble det fra flertallets side lagt stor vekt på at vetoretten var til for å kunne brukes.

Disse medlemmer mener at meldingen er unødig defensiv når den omtaler de endringer i handelsvilkårene for Norge som utvidelsen av EU vil føre til. Meldingen underslår langt på veg at WTO-avtalens artikkel XXIV slår fast at Norges handelsvilkår "i det store og hele" ikke skal forverres som en følge av at nye land - som Norge har bilaterale avtaler med - går inn i EU. Disse medlemmer mener at det uansett ikke tjener våre interesser at Regjeringen forskutterer et for Norge negativt resultat av de kompensasjonsforhandlinger som er hjemlet i WTO-avtalen, og som forutsetter at handelsvilkårene ikke skal bli mer tyngende.

Disse medlemmer viser til at både Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i sine arbeidsprogram for perioden 2001-2005 slår fast at partiene vil arbeide for at EØS-avtalen kan erstattes av et alternativt avtaleverk med EU, et regelverk som gir Norge en annen institusjonell løsning enn dagens EØS-avtale. Disse medlemmer viser i den forbindelse til at Sveits har inngått syv bilaterale avtaler med EU-landene. Disse avtalene, som ennå ikke er ratifisert av alle EU-landene, ventes å tre i kraft ved årsskiftet 2001/2002. De syv avtalene som spenner over et bredt felt, innebærer

ikke overføring av myndighet til overnasjonalt organ, med et unntak for luftfart.

Disse medlemmer vil også understreke at den frihandelsavtale som EØS-avtalen erstattet, ikke er sagt opp.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at EU nå står oppe i to krevende prosesser. Det gjelder for det første fordypningen av samarbeidet på grunnlag av Unionstraktaten. EU er i ferd med å innføre en felles valuta, samordner mer av den økonomiske politikken, gjennomfører en sterkere koordinering i utenriks- og sikkerhetspolitikken og øker samarbeidet innen politi- og justisområdet. Samtidig foregår det en samordning av en rekke initiativ og prosjekter også utenfor den formelle beslutningsstrukturen.

For det andre står EU overfor en betydelig geografisk utvidelse der 12 søkerland med ulik politisk, sosial og økonomisk utvikling nå forhandler om medlemskap. I tillegg er Tyrkia kandidatland. For å kunne gjennomføre en effektiv beslutningsprosess i en utvidet Union, må det gjennomføres betydelige institusjonelle reformer. Samtidig vil også de økonomiske støttesystemene i EU, bl.a. til jordbruket, bli lagt om. Disse medlemmer viser til at denne omleggingen vil føre til en redusert innflytelse for de minste landene, og at EUs felles jordbrukspolitikk (CAP) blir endret slik at støtten til distriktene kan bli vesentlig mindre for mange av de nåværende EU-landene.

Disse medlemmer konstaterer at søkerlandene har ulike behov og til dels også noe ulik begrunnelse for å søke om medlemskap. Disse medlemmer legger til grunn at det er opp til søkerlandene selv å ta stilling til betingelser og forutsetninger for EU-medlemskap. Disse medlemmer finner det naturlig å støtte de søkerland som på grunnlag av en demokratisk beslutningsprosess søker om medlemskap i EU, slik at de kan oppnå en best mulig avtale.

Utvidelsen innebærer også at EØS-området utvides. Disse medlemmer vil understreke betydningen av at EØS-avtalen brukes aktivt og at Norge sikres best mulig innflytelse på viktige samarbeidsområder gjennom ulike initiativ, prosjekter og supplerende avtaler.

Disse medlemmer legger vekt på at Norge skal delta aktivt i utviklingen av det nye Europa gjennom ulike nettverk og organisasjoner i et alleuropeisk samarbeid. I dette samarbeidet vil EU stå sentralt. Disse medlemmer mener folkeavstemningsresultatet fra 1994 må danne rammen for Norges samarbeid med EU. Disse medlemmer viser til at folkeflertallet fortsatt går mot norsk medlemskap i EU. Folkets nei må respekteres. Disse medlemmer går derfor imot å endre Norges tilknytningsform til EU.

Disse medlemmer viser til EUs initiativ for å bidra i sterkere grad til å håndtere kriser, delta i internasjonale fredsoperasjoner og samarbeide med ulike partnere for å forebygge konflikter. Disse med-

lemmer støtter at Norge deltar aktivt i et samarbeid med EU om et slikt initiativ gjennom en egen tilknytningsavtale og at Norge skal kunne delta med troverdige bidrag til aksjoner i regi av FN, NATO, OSSE eller EU. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Innst. S. nr. 152 (1999-2000). Disse medlemmer viser til at en slik deltakelse både kan ha betydning for vår egen sikkerhet samtidig som det bekrefter Norges vilje til ansvar og samarbeid om viktige felleseuropeiske oppgaver.

Disse medlemmer viser til at EUs forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeid (ESDP) ikke kan realiseres uten gjennom et nært samarbeid med NATO, bl.a. når det gjelder tilgang på ressurser. Disse medlemmer støtter EUs anmodning om nødvendig tilgang på NATO-ressurser, og forutsetter at alle ikke-EU-land som deltar i samarbeidet, skal ha reell innflytelse på beslutningsprosessen i ESDP bl.a. gjennom tilfredsstillende konsultasjonsordninger, møtevirksomhet og ved å delta i ulike arbeidsgrupper.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av at Norge har etablert et samarbeid med andre land på justisområdet, både gjennom Interpol og Europol. Ikke minst når det gjelder bekjempelsen av internasjonal kriminalitet vil et tett internasjonalt samarbeid være nødvendig.

Disse medlemmer deler de hovedmål for justis-samarbeidet som meldingen trekker opp, nemlig redusert kriminalitet, trygghet og rettssikkerhet, men vil samtidig framheve at de virkemidler som meldingen skisserer, blant annet åpenhet, demokrati og en human asyl- og flyktningepolitikk, ikke i ønsket grad etterleveres av de land Norge samarbeider med gjennom Schengen-avtalen. Disse medlemmer viser til at både FNs høykommissær for flyktninger, høykommissæren for menneskerettigheter og FNs generalsekretær har kritisert EUs asyl- og flyktningepolitikk og hevdet at flere EU-land bryter med reglene i Genève-konvensjonen.

Disse medlemmer vil minne om at Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre stemte imot Schengen-avtalen under behandlingen i Stortinget den 9. juni 1997. Begrunnelsen for dette var bl.a. personvern hensyn, flyktninge- og asylpolitikken, behovet for grensekontroll og planene om integrering av Schengen-samarbeidet i EU. Disse medlemmer tar til etterretning at Schengen-samarbeidet nå er blitt en del av EU, at Stortingets flertall ønsket at Sentrumsregjeringen skulle forhandle fram en institusjonell avtale med EU, og at et flertall i Stortinget har gitt samtykke til at Norge slutter seg til den nye avtalen.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i meldingen gir uttrykk for at Amsterdamtraktaten fører til et tettere samarbeid i EU om bl.a. asyl- og flyktningepolitikken, og at dette vil kunne ha innvirkning på det nordiske samarbeidet. Meldingen viser bl.a. til at våre naboland vil bli knyttet til utviklingen av et felles EU-regelverk "som bl.a. innebærer standarder for asylmottak, minstegarantier for asylbehandling og tredjelands-

borgeres rettigheter". Disse medlemmer vil understreke at Norge ikke er forpliktet til å etterleve EUs felles regelverk på dette området og vil advare mot en samordning av virkemiddelbruken med EU som innebærer at Norge ikke kan føre en nasjonal asyl- og flyktningepolitikk.

Disse medlemmer er enige med Regjeringen i at utfordringen for Norge i stor grad vil ligge i å forholde oss til den regelutvikling som dels skjer med utgangspunkt i Schengen og dels som en konsekvens av EØS-reglene om fri bevegelighet for personer. Fordi denne regelutviklingen i stor grad ligger utenfor samarbeidsrammene i Schengen og EØS, vil Norge ha liten innflytelse over regelutviklingen på slike områder.

Disse medlemmer viser til at EU er i ferd med å innføre en økonomisk og monetær union (ØMU) med en felles pengeenhet, euro. Det betyr at vekslings- og valutatransaksjonskostnader bortfaller i ØMU-sonen, og det forventes skjerpet konkurranse og økt omstillingspress. De økonomiske virkninger av ØMU-prosjektet er for øvrig omstridte og usikre, men pengeunionens politiske funksjon er entydig. Å utvikle nasjonale penger og innføre felles unionsvaluta innebærer at EU tar et omfattende steg videre i unionsbyggingen, og den nasjonale handlefrihet i den økonomiske politikken begrenses.

Disse medlemmer viser til at pengeunionen i EU innebærer at medlemsstatene mister både rett og mulighet til å føre en egen pengepolitikk og bruke rentenivået som virkemiddel i den nasjonale konjunkturpolitikken. Gjennom den tilhørende stabilitetspakten begrenses EU-landenes frihet til å føre en selvstendig finanspolitikk. I sum er det en betydelig overføring av makt fra nasjonalt nivå til unionsnivået.

Det er likevel usikkert om EU vil klare å skape en balansert økonomisk utvikling i unionens forskjellige regioner. Det henger blant annet sammen med at EU ennå ikke har et stort føderalt budsjett, noe for eksempel USA har og dermed kan bruke til å dempe utslagene av ulik regional konjunkturutvikling i sine delstater. Det henger også sammen med at arbeidskraften i EU ikke er like mobil som i USA.

Deltakelse i den økonomiske og monetære unionen er forbeholdt medlemsland i EU og dermed uaktuelt for Norge. Disse medlemmer vil minne om at enkelte EU-land også har valgt å stå utenfor ØMU-prosjektet. Det gjelder blant annet Danmark, der folkeavstemningen i fjor høst resulterte i at flertallet stemte nei til euroen. Også Sverige er avventende, og i Storbritannia har Regjeringen så langt valgt å stå utenfor blant annet fordi landets konjunkturutvikling har avvirket fra ØMU-landenes. For Norges del er dette avvirket enda mer markant - og strukturelt betinget. Som storeksporthør av olje påvirkes vi annerledes enn de oljeimporterende land i EU av for eksempel kraftige svingninger i oljeprisene. Argumentene mot norsk deltakelse i pengeunionen er derfor enda sterkere enn de er for våre naboland, som for eksempel Danmark.

Etter inngåelsen av Maastricht-traktaten (1992) om Den europeiske Union har EU overført stadig mer myndighet til unionsnivået. Det vedtas felles EU-lover på stadig flere samfunnsområder. Stadig flere beslutninger kan tas ved flertallsavgjørelser, med den følge at det enkelte medlemsland kan bli bundet av vedtak det er uenig i. Nice-møtet i desember 2000 vedtok også at de små EU-lands stemmeandeler skal bli relativt mindre, slik at det blir vanskeligere å skape blokkerende mindretall. Når EU fra årsskiftet også utvikler nasjonale penger til fordel for en unionsvaluta, tas det mest vidtrekkende skritt på lang tid i retning av en mer føderal unionsdannelse. Etter disse medlemmers syn forsterker denne utviklingen det problem som ligger i EUs demokratiske underskudd på unionsnivået.

Disse medlemmer vil understreke at det er vanskelig å forutsi hvordan EU vil utvikles videre, men vil bemerke at drivkreftene i retning av en mer føderal union synes undervurdert i meldingen.

EØS-avtalen gir Norge en større handlefrihet enn om Norge hadde vært EU-medlem, og disse medlemmer mener denne handlefriheten må brukes til å sikre en balansert økonomisk utvikling, med sosial og regional utjamning, høy sysselsetting og en distriktpolitikk som fremmer en desentralisert bosettingsstruktur. På det internasjonale området må Norge bruke sin uavhengighet og frihet til å være en pådriver i arbeidet for utvikling og miljø og i freds- og forsoningsarbeid. Disse medlemmer mener at Norge - etter folkeavstemningene i 1972 og 1994 - har lyktes bedre i å nå slike viktige samfunns mål enn det som ville vært tilfelle om Norge hadde vært medlem av EU. Blant annet viser disse medlemmer til at den gjennomsnittlige arbeidsledigheten i EU-området i de siste tiårene jevnt over har vært dobbelt så høy i EU som i EFTA-området, herunder Norge. Disse medlemmer mener at den gode økonomiske utviklingen i Norge ikke må føre til en norsk være-seg-selv-nok-holdning, men tvert om må forplikte oss til et ekstra sterkt internasjonalt engasjement for verdens fattige, for miljøet og det globale klima, og ikke minst for fred, demokrati og menneskerettigheter.

Disse medlemmer mener Norge må benytte den vetorett som gis i EØS-avtalen når det gjelder nye direktiver som ikke tar nødvendige hensyn til miljø, helse og sikkerhet. Sentrumpartiene gikk derfor enkelte EØS-direktiver for matsminke. Disse medlemmer er imot patent på levende organismer og ønsker norsk veto mot EUs patentdirektiv så dette ikke blir gjort gjeldende i Norge. Disse medlemmer ønsker at Norge skal være et foregangsland innen miljøpolitikken, og vil understreke det ansvar Norge har i klimapolitikken - nasjonalt ved at vi reduserer klimagassutslippene i henhold til Kyotoavtalen og internasjonalt ved at vi arbeider for forpliktende miljøavtaler og bidrar aktivt med miljøbistand til Øst-Europa og utviklingslandene.

Disse medlemmer vil også understreke det ansvar de rike vesteuropeiske landene har for å vise

internasjonal solidaritet overfor verdens fattigste land. Etter disse medlemmers syn må det føre til en opptrapping av utviklingsbistanden, økte private investeringer i utviklingslandene og forbedret markedsadgang for de fattigste landene. Gjennom Parisklubben må europeiske land solidarisk medvirke til avtaler om omfattende gjeldsettergivelser for de fattigste og mest gjeldstyngede utviklingslandene.

Disse medlemmer vil også understreke det ansvar Europa har for å føre en humanitær flyktninge- og asylpolitikk. Disse medlemmer finner meldingens omtale av Schengen-samarbeidet mangelfull når det gjelder asyl- og flyktningepolitikken, og vil understreke at den norske tilslutning til Dublinkonvensjonen ikke skal bety en mer restriktiv norsk flyktningepolitikk.

Disse medlemmer vil understreke betydningen av at Norge utnytter sin utenrikspolitiske selvstendighet til å spille en konstruktiv meglersrolle der forholdene ligger til rette for det, og for øvrig bidra aktivt i freds- og forsoningsarbeid. I tilfeller hvor våre nordiske naboland er bundet av vedtak om felles utenrikspolitikk i EU, vil Norge ha et spesielt ansvar. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til at også Regjeringen i meldingen "legger vekt på at Norge utenfor EU i særskilte sammenhenger har mulighet til å ta egne initiativ der EU-landene er bundet av felles posisjoner".

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at meldingen i for stor grad setter likhetstegn mellom EU og Europa, og legger for liten vekt på å drøfte Norges samarbeid med de all-europeiske samarbeidsorganisasjonene. Dette medlem mener også at meldingen gir en for lite kritisk framstilling av EU, og de utfordringene EU står overfor blant annet når det gjelder å ivareta hensyn til demokrati og folkelig forankring.

Dette medlem mener at de viktigste utfordringene i det europeiske samarbeidet er å tette velferdsgapet mellom øst og vest, å sikre samarbeid om å løse felles miljøproblemer og å bygge varig tillit i sikkerhetspolitikken.

Dette medlem vil understreke at europapolitikken ikke bare handler om hvordan vi kan fremme norske interesser i Europa, men at Norge skal bidra blant annet til europeisk samarbeid om en fornuftig miljøpolitikk, om å utjevne levekårsforskjeller, om å bekjempe arbeidsløshet og om solidaritet med fattige land. Norge kan påvirke europeisk politikk også ved å statuere eksempler, og vise opp politiske alternativer. Den handlefriheten Norge har utenfor EU, gir oss muligheten til å være foregangsland i miljøpolitikken, en mulighet som i dag ikke utnyttes. Norge kunne for eksempel oftere velge å si nei til implementering av EØS-direktiver som innebærer en dårligere standard for helse og miljø enn det Norge har. Matsminkedirektivene og søtstoffdirektivet er eksempler på direktiver Norge burde sagt nei til.

På enkelte områder kan det synes som om EU i dag fører en bedre miljøpolitikk enn Norge, særlig gjelder dette klimapolitikken. Det er også en fordel at EUs organer erkjenner at miljøbelastningene har økt som følge av innføringen av det indre markedet, jf. tilstandsrapporten for 1999 fra det europeiske miljøbyrået EEA, og at det trengs en økt innsats for miljøvern innen EU.

Dette medlem mener at utvidelsen av EU østover vil påvirke utviklingen av EU, og kunne motvirke utvikling av en tettere politisk union. Dette medlem vil understreke at det er søkerlandene selv som vil avgjøre om de ser seg tjent med EU-medlemskap.

Uavhengig av utvidelsesprosessen i EU, er det viktig at Norge bidrar til økonomisk utvikling, velferd, demokratibygging og reformer på miljøområdet i søkerlandene, og bidrar til å redusere de enorme sosiale forskjellene mellom øst og vest i Europa. Dersom utvidelsesprosessen for enkelte land tar svært lang tid, eller dersom enkelte søkerland likevel blir stående utenfor EU, bør Norge vurdere å invitere disse landene med i frihandelsordninger, f.eks. i EFTA.

Dette medlem mener at det må etableres institusjoner som skaper et reelt og likeverdig samarbeid mellom landene i hele Europa. Dette er særlig viktig for å bidra til stabile sikkerhetspolitiske forhold. I dag deltar alle europeiske stormakter fra nyere tid i de vestlige organene EU og NATO, unntatt den mest folkerike og militært mektigste - Russland. Dette medlem mener at det bør være retningsgivende for Norges arbeid i de ulike sikkerhetspolitiske institusjonene i Europa at disse skal smelte sammen til en institusjon eller organisasjon som omfatter alle land i Europa. Kun gjennom et forpliktende politisk og militært samarbeid om alle vesentlige sikkerhetspolitiske spørsmål kan vi sikre oss en fredelig og samarbeidsorientert utvikling i Europa.

Dette medlem mener at meldingen mangler en vurdering av virkningen for asyl- og flyktningepolitikken i Norge etter Schengenavtalens ikrafttredelse 8. april 2001, og mener at meldingen burde problematisert virkningen av Schengensamarbeidet for flyktninger og asylsøkere generelt. For Sosialistisk Venstreparti er det viktig at felles ytre grenser innen Schengensamarbeidet ikke blir en ugjennomtrengelig mur for mennesker fra andre deler av verden. Dette medlem vil også understreke at Norge innen Schengenområdet har mulighet til å føre en selvstendig flyktningepolitikk, og viser til det forslaget som ble fremmet i sammenheng med St.prp nr. 38 (2000-2001) om norsk tilknytning til Dublinkonvensjon. Forslaget gikk ut på at Norge må ha som prinsipp at en ikke skal sende asylsøkere tilbake til land med en mer restriktiv flyktningepolitikk. Fokus i flyktningepolitikken må være å sikre at asylretten er reell, og at hensynet til forfulgte menneskers behov for beskyttelse blir ivaretatt på en sikker måte.

Dette medlem oppfatter ØMU-prosjektet som et stort sprang i den videre politiske integrasjon mellom

de 11 ØMU-landene. Medlemslandene har frasagt seg retten til å føre en egen pengepolitikk, og gjennom Stabilitetspakten også begrenset sine muligheter til å føre en selvstendig finanspolitikk. Når de nasjonale valutaer erstattes av euro fra årsskiftet 2001-2002 venter en for fullt å få redusert kostnadene knyttet til reduksjon i vekslings- og valutasikringskostnader, samt få økt konkurranse og omstillinger som følge av at forbrukerne lettere kan sammenligne priser. Slike kostnadsreduksjoner vil også komme den delen av norsk næringsliv som eksporterer til dette markedet til gode.

Dette medlem konstaterer at det gjenstår å se om disse kostnadsreduksjoner vil oppveie tapet av økonomiske virkemidler for medlemslandene. Fra tid til annen blir land utsatt for økonomiske sjokk. Er det boom og høykonjunktur i et medlemsland og nedgangstider i et annet er det behov for ulik økonomisk politikk i disse landene. USA har et føderalt budsjett som kan dempe virkningene av ulike økonomiske konjunkturer i sine regioner. Det har ikke EU. Det gjenstår også å se om svekkelsen av penge- og finanspolitikken vil tvinge fram en tøffere liberalisering av arbeidsmarkedet.

Dette medlem har merket seg at Norge konsekvent har hatt en annen konjunkturutvikling enn ØMU-landene de siste 20 år. Dette må vi vente vil fortsette så lenge oljeprisen slår ut på en annen måte i norsk økonomi, enn i de dominerende ØMU-land. Dersom Norge skulle frasi seg retten til egen pengepolitikk må vi vente at arbeidsledigheten over tid ville bli høyere. I dagens konjunktursituasjon måtte finanspolitikken vært ekstremt stram for å oppveie virkningene av en rente på ØMU-nivå. En så stram finanspolitikk kunne fått uakseptable fordelingsvirkninger. ØMU-prosjektet passer spesielt dårlig for norsk økonomi.

Dette medlem mener også at det er en svakhet ved meldingen at den ikke fremmer konkrete forslag til hvordan en kan bidra til å motvirke uheldige virkninger for demokratiet ved at flere beslutninger flyttes til et internasjonalt nivå. Meldingen tar også i for liten grad opp de alvorlige utfordringene for demokratiet innen EU, slik samarbeidet nå utvikler seg. Dette medlem viser til at EU-samarbeidet lider under mangel på folkelig forankring, noe den lave valgdeltakelsen til EU-valg gir et signal om. En økende avstand mellom styrende og styrte, er et alvorlig demokratisk problem og fører til økte spenninger i samfunnet.

Dette medlem viser til at EU-landene har innledet et tett samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk. Dette medlem mener at det må stilles som krav til EU at forsvarssamarbeidet i EU ikke skal innebære økte forsvarsutgifter og opprusting i Europa. Norge kan i stor grad velge å slutte seg til de utenrikspolitiske initiativene som EU tar, men dette medlem viser til at det i en rekke internasjonale fora kan være en styrke og en fordel at Europa snakker med mer enn én stemme. Blant annet i WTO-sammenheng har det vist seg at Norge har hevdet andre synspunkter enn

EU, synspunkter som har hatt sympati blant enkelte EU-medlemmer.

Dette medlem vil påpeke viktigheten av at Norge ikke fører en passiv tilpasningspolitikk i EØS, men aktivt søker å påvirke det som skal bli felles politikk.

Det er viktig at norske interesser kommer effektivt til uttrykk før EU fatter sine endelige vedtak. Tre vilkår må være oppfylt for at det skal bli mulig. Berørte norske interesser

- må bli klar over at et EU-forslag er under debatt i EU,
- må få vite tidligst mulig hvordan forslaget vurderes av norske faginstanser og myndigheter,
- må få hjelp til å finne ut hvor langt saken er kommet i det uoversiktlige EU-systemet og hvilke instanser den skal i gjennom fram til endelig vedtak i Unionsrådet.

Konkret betyr dette blant annet at Regjeringen må legge fram sin vurdering av de konsekvensene en eventuell ny EU/EØS-lovgivning vil ha for Norge raskest mulig etter at EU-kommisjonen har lagt fram et forslag til slik lovgivning.

Det er også et alvorlig demokratisk problem at Norge innfører en rekke bestemmelser som befolkningen i liten grad har hatt muligheten til å påvirke utformingen av. Det er derfor positivt at meldingen varsler en gjennomgang av hvordan organisasjonene kan trekkes inn i forberedende arbeid med EØS-saker. Det er viktig at dette munner ut i konkrete tiltak for å legge til rette for at organisasjoner og grupper kan være med å fremme sine interesser overfor beslutningstakere i EU. Dette må være en naturlig konsekvens av at en har valgt å la EU legge føringer for politikken på en rekke områder. Dette medlem viser til at blant andre Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Avholdsfolkets Landsråd har bedt Stortinget om å legge bedre til rette for at de frivillige organisasjonene kan arbeide med påvirkning av EU-institusjoner.

Dette medlem mener at Stortinget også burde ha mulighet til å arbeide med EØS-saker på en grundigere måte enn i dag, og til å kunne påvirke beslutningsprosessene i EU.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

1. "Stortinget ber Regjeringen om å opprette en økonomisk støtteordning som organisasjonene kan søke støtte fra til kompetansebygging i EU-spørsmål og til påvirkningsarbeid i forhold til EU.
2. Stortinget ber Regjeringen om å utvikle rutiner for å informere relevante organisasjoner på et tidligst mulig stadium om EØS-relevante saker som kan ha direkte interesse for organisasjonene.
3. Stortinget ber Regjeringen om å vurdere om det bør gis økt økonomisk støtte til partienes EU-arbeid."

Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti var og er motstander av norsk medlemskap i EU ut fra et ønske om å skape forandring og dreie politikken mot venstre. Dette medlem mener at meldingen i større grad burde tatt opp hvilken rolle Norge kan spille i Europa ved å ta beslutninger som er annerledes enn EU, og ikke bare velge tilpasning på alle områder. Det er et faktum at Norge uavhengig av partienes syn på medlemskap, kommer til å stå utenfor EU de kommende årene, blant annet på grunn av den stabilt sterke EU-motstand i befolkningen. På denne bakgrunn mener Sosialistisk Venstreparti at det er nødvendig å fokusere mer på de mulighetene og den handlefriheten det gir å stå utenfor EU.

Dette medlem viser til at Norges forskningsråd har påpekt at det er behov for en styrking av forskningen om europarelaterte problemstillinger. Rådet viser til at Utenriksdepartementet i dag finansierer minimalt med forskning på det utenrikspolitiske og -økonomiske området utover det som finansieres som utviklings- og bistandsforskning. Dette medlem ber Regjeringen om å vurdere hva som kan gjøres for å øke innsatsen innen dette forskningsfeltet.

Komiteens medlemmer representantene Danielsen og Gundersen viser til det som er sagt ovenfor om viktigheten av at det blir lagt til rette for brede drøftelser om EU-spørsmål. Disse medlemmer er enig i at det er nyttig å ha en kontinuerlig debatt om vårt forhold til Europa både blant folkevalgte, forskere og i organisasjoner, men kan ikke se at det er en offentlig oppgave å fremme en slik debatt.

Disse medlemmer viser til at spørsmålet om Norge har rett til å la være å gi sin tilslutning til EU-direktiver i EØS-komiteen ofte blir misvisende omtalt som et spørsmål om vetorett. Det er imidlertid på det rene at Norge etter EØS-avtalen har en slik rett, men betydningen av en slik nektelse har en viktig begrensning. I den utstrekning et EU-direktiv bare er en nærmere presisering av EØS-avtalens forbudsbestemmelser, først og fremst når det gjelder de fire friheter, vil en manglende gjennomføring fra norsk side være i strid med selve EØS-avtalen, og vil derfor kunne føre til at ESA saksøker Norge ved EFTA-domstolen. Selv om EU-direktiver ikke har tilknytning til EØS-avtalens forbudsbestemmelser, vil disse medlemmer peke på at EU-direktiver etter omstendighetene må anses bindende for Norge fordi en manglende gjennomføring markerer et brudd på EØS-avtalens krav om lojalitet. I de ovennevnte tilfeller vil EØS-borgere kunne påberope seg sin rett overfor den norske stat ved norske domstoler. Utenom de ovennevnte tilfeller er det et politisk spørsmål om Norge vil slutte seg til EU-direktiver. Et vesentlig argument for at Norge bør slutte seg til EU-beslutninger er at det i EU vanligvis dreier seg om beslutninger som er truffet med kvalifisert flertall, dvs. at ingen EU-land har vetorett. I en slik situasjon virker det lite naturlig at Norge som EFTA-land påberoper seg sin rett til ikke å gjennomføre beslutningen.

Dreier det seg om EU-beslutninger som krever enstemmighet, stiller saken seg annerledes.

Disse medlemmer vil peke på at gjennomføring av allerede vedtatte EØS-direktiver i norsk rett er et helt annet spørsmål. I slike tilfeller vil det være et folkerettsbrudd å la være å gjennomføre direktivene. Etter omstendighetene vil EØS-borgere kunne påberope seg direktivet direkte ved norske domstoler, selv om direktivet ikke er gjennomført i norsk lovgivning.

Disse medlemmer legger vekt på at det er EUs råd og EUs sikkerhetspolitiske komité som vil få ansvaret for overordnet, strategisk ledelse og politisk kontroll med EU-ledete militære operasjoner. Beslutninger om å iverksette en krisehåndteringsoperasjon vil bli tatt av EUs råd. Disse medlemmer presiserer at det bare er EU-medlemmer som kan delta i disse beslutninger og at det er et åpent spørsmål hvor reell innflytelse tredjeland vil få.

Disse medlemmer vil minne om NATO-toppmøtet i Washington som fastslo vilkårene for NATO-støtte til EU-ledete operasjoner. Her ble det presisert at vedtak truffet av de europeiske allierte med sikte på å ta et større ansvar i sikkerhets- og forsvarspolitikken skulle øke alle alliertes sikkerhet. Arbeidet for å øke EUs sikkerhets- og forsvarspolitiske dimensjon vil ha betydning for hele NATO-alliansen. En naturlig forståelse av dette er at alle europeiske allierte må kunne delta i arbeidet, basert på det som er utviklet gjennom NATO og VEU.

Disse medlemmer mener at art. 9 og 10 i kommunikeet fra toppmøtet i Washington må ses i sammenheng, i tillegg til §§17 og 30 i det strategiske konseptet. Det må m.a.o. være en forutsetning for at EU sikres adgang til NATOs planleggingskapasitet m.m. at EU oppfyller sin del av forpliktelsene, dvs. å sikre europeiske allierte, som ikke er EU-medlemmer, fullverdig deltagelse.

Disse medlemmer mener at EUs konsultasjonsmodell, slik den er skissert i Nice-møtet, ikke er tilstrekkelig for Norge, som har bidratt til europeisk sikkerhet og forsvar i mer enn 50 år.

Disse medlemmer vil minne om at Norge som assosiert medlem av VEU har rett til full deltagelse, også i beslutninger, når det gjelder VEU-ledete operasjoner som gjør bruk av NATO-utstyr. Det samme gjelder selvstendige VEU-operasjoner der Norge har erklært at landet ønsker å delta. Når det gjelder fredstidsarrangementer, deltar Norge fullt ut i konsultasjoner i VEU, uten å kunne blokkere beslutninger truffet av de ti fulle medlemmer.

Disse medlemmer viser til at EUs Nice-modell forutsetter to konsultative møter pr. presidentskap i EU pr. år. Norge har hittil neppe hatt problemer med å konsultere noen av sine europeiske allierte.

Disse medlemmer kan derfor ikke se at konsultasjonsordningen er et privilegium. Når det gjelder EU-ledete operasjoner, skal ikke-EU-allierte kunne delta i operasjoner, men bare innenfor rammen av en "Committee of Contributors", som ikke har noe ansvar

for den strategiske kontroll og den politiske retning når det gjelder operasjonen. På den annen side har EU-medlemmer, som ikke vil påta seg den solidariske forpliktelse i NATO, sete i EUs politiske sikkerhetskomité med fulle rettigheter. Selv når en EU-ledet operasjon gjør bruk av NATO-utstyr, vil Norge ikke ha noen rett til å delta i den strategiske kontroll og den politiske styring av operasjonene. EU-medlemmer som ikke er med i NATO vil derimot ha alle rettigheter.

Disse medlemmer finner det lite tilfredsstillende at ikke-NATO EU-medlemmer i Europa skal ha bedre status og rettigheter enn ikke-EU-medlemmer som er med i NATO. Når ikke-NATO-medlemmer får "delta" i NATO-saker, burde også NATO-medlemmer som ikke er med i EU kunne gjøre det.

Disse medlemmer er oppmerksom på at EU insisterer på å ta vare på sin beslutningsautonomi, men ønsker likevel at Norge kan delta i beslutninger helt fra begynnelsen av når det gjelder NATO-støttede EU-ledete operasjoner. Når det gjelder selvstendige EU-operasjoner, bør Norge delta i beslutningene etter at landet har erklært at det vil delta. Disse medlemmer ønsker at Norge skal delta i den daglige konsultasjonsprosess på permanent og regulær basis uten å kunne blokkere vedtak truffet av de 15 EU-medlemmer, på samme måte som i VEU.

Disse medlemmer har vanskelig for å forstå hvorfor VEU og EU må vurderes forskjellig i relasjon til EUs institusjonsautonomi. I et EU-dokument, Amsterdamtraktaten, står det at EU skal "benytte seg av VEU til å utarbeide og gjennomføre beslutninger og aksjoner som har tilknytning til forsvaret". Dette ble bekreftet i et EU-rådsmøte 22. juni 1997 hvor det heter at "medlemsstatene har til hensikt å bygge opp VEU gradvis til å bli EUs forsvarskomponent". Disse medlemmer vil gjøre oppmerksom på at EU-statene har eksklusiv beslutningsrett i både VEU og EU, og at oppgavene er de samme. Hvorfor representerer ikke-EU-medlemmers deltakelse i EUs forsvars- og sikkerhetspolitiske arbeid et brudd på EUs beslutningsautonomi når deltakelse i VEU ikke gjør det?

Disse medlemmer har merket seg at norsk deltakelse i EU-aksjoner omtales som "additional forces", og anser dette som en diskriminerende betegnelse. EU tar sikte på å behandle europeiske allierte som ikke er medlemmer av EU på samme måte som tredjeland, som aldri har hatt et lignende ansvar for europeisk sikkerhet og forsvar.

Disse medlemmer fastslår at EU, til tross for forsikringer om det motsatte, går inn for et eksklusivt opplegg som naturlig vil føre til større splittelse og skillelinjer i europeisk forsvar enn de man har i VEU. Disse medlemmer minner om at NATOs generalsekretær har lansert "de tre Ier", dvs. indivisibility of the transatlantic link, improvement of capabilities and inclusiveness of all allies. Den naturlige tolkning av dette er etter disse medlemmers oppfatning full deltagelse i Den europeiske forsvarsindentitet også for europeiske allierte som ikke er medlemmer av EU.

Disse medlemmer er oppmerksom på at Regjeringen har arbeidet for å oppnå en nærmere tilknytning til EUs sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeid uten å ha lykkes. Disse medlemmer er likevel i tvil om Norge, under slike forutsetninger, burde gå inn for at EU kan basere seg på tilførsel av NATO-utstyr.

Disse medlemmer har merket seg at parlamentarisk innsyn og kontroll med ESDP overhodet ikke ble berørt i sluttkommunikatet fra EU-toppmøtet i Nice. Disse spørsmål synes å være utsatt til EUs neste traktatendingskonferanse i år 2004. Heller ikke meldingen viser interesse for dette tema, selv om det fra norsk synspunkt burde fortone seg som svært viktig. Disse medlemmer vil minne om at det er de nasjonale parlamenter som må bevilge penger til de EU-ledete operasjoner, og det er de nasjonale parlamenter som må beslutte om soldater skal stilles til disposisjon. Derfor er det av stor betydning at de nasjonale parlamenter har tilstrekkelig tilgang til informasjon, både når det gjelder den politiske situasjon og planleggingen av operasjonene. Gjennom deltakelse i VEUs parlamentariske forsamling har medlemmer fra 28 europeiske lands nasjonalforsamlinger regelmessig anledning til å delta i en løpende diskusjon om militære og sikkerhetspolitiske spørsmål. VEUs råd må avgi rapport til forsamlingen og svare på spørsmål. Norge har fulle rettigheter i forsamlingens komiteer og talerett, men ikke stemmerett i plenumsmøter. Dette har vært en viktig informasjonskilde, og ville ha blitt enda viktigere etter hvert som EUs forsvarspolitikk utvikles videre.

Disse medlemmer har merket seg at det råder stor usikkerhet når det gjelder VEU-forsamlingens fremtidige status. De mest positive ønsker å beholde den som et idé- og diskusjonsforum, andre vil nedlegge den under henvisning til at den parlamentariske kontroll som utøves av de nasjonale parlamenter via nasjonale regjeringer er tilstrekkelig. Mange ser også for seg at Europaparlamentet overtar VEU-forsamlingens funksjoner, noe som vil innebære et viktig skritt i retning av å gjøre EU til en føderal stat. I denne forbindelse vil disse medlemmer minne om at det i Storbritannia bare var 25 pst. valgdeltakelse ved valg til EU-parlamentet.

Disse medlemmer viser til at den tyske utenriksminister Fischer for noen måneder siden presenterte sine ideer om en føderal EU-stat. Disse ideer ble senere konkretisert og fremlagt med stor tyngde av forbundskansler Schröder. Denne føderale konstruksjon har fått overveldende støtte i den tyske forbundsdagen, og gjør det lettere å forstå hvorfor tyske politikere lenge har gått i spissen for å nedlegge VEU-forsamlingen, som jo ellers ville fremstå som en konkurrent til EU-parlamentet på forsvars- og utenrikspolitikens område. Blir man kvitt VEU-forsamlingen, kan Tyskland og EU-parlamentet med full tyngde påberope seg behovet for demokratisk innsyn og kontroll og gå inn for at EU-parlamentet må få større myndighet på dette felt.

Disse medlemmer vil peke på at Tyskland m.fl. på denne måten kan sperre behovet for folkevalgt kontroll for den vogn som skal føre frem til forbundsstaten.

Disse medlemmer antar at det neste skritt i retning av å samle mer makt i EU-organene vil være at disse får overført arbeidsoppgaver som i dag utføres av Europarådet.

Disse medlemmer henleder oppmerksomheten på at Tyskland før den annen verdenskrig var preget av ekstrem nasjonalisme. Denne er nå erstattet av en ekstrem mangel på tysk nasjonalisme. Til gjengjeld har tyskerne utviklet en forbeholdsløs EU-nasjonalisme.

Disse medlemmer finner det lite tilfredsstillende at Stortinget vil bli henvist til bare det norske Utenriksdepartement når det gjelder informasjon om utviklingen av det europeiske forsvarssamarbeidet, særlig i en situasjon hvor også Regjeringens kontaktflate med EU-landene begrenses ved at EU overtar VEUs funksjoner.

Disse medlemmer synes at meldingen i påfallende liten grad problematiserer spørsmålene knyttet til Norges forhold til EUs sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeid. Dette gjelder ikke minst spørsmålet om de nasjonale parlamenters innflytelse. Selv om Norge i liten grad er i stand til å påvirke utviklingen i EU, er det viktig at den norske offentlighet blir orientert om disse spørsmål. Disse medlemmer vil understreke at den negative utviklingen på dette område kan tas til inntekt for standpunkter både for og mot norsk EU-medlemskap. Den omstendighet at EU vil dreie forsvaret i retning av en virksomhet som eksklusivt styres av EU, kan benyttes som argument for at Norge skal melde seg inn. På den annen side kan de føderative tendenser i EU bekrefte den frykt mange har for at EU-medlemskap vil føre til betydelig tap av norsk suverenitet. Mange vil vel også anse det som foruroligende at lojale NATO-medlemmer som Norge og Tyrkia på hver sin flanke, blir satt utenfor. Særlig er dette betenkelig i forhold til Tyrkia som ligger tett opp til de fleste av de potensielle konfliktområder som kan komme til å få betydning også for norsk sikkerhet. Tyrkia har utviklet tydelige demokratiske trekk som bør oppmuntres gjennom mest mulig kontakt med Europa for øvrig. Disse medlemmer har en mistanke om at skiftet fra VEU til EU på dette området ikke har som primært formål å styrke forsvaret av Europa, men at skiftet avslører at det er et viktig formål i seg selv å føre integrasjonen raskest mulig videre frem. Denne mistanke styrkes ved at EU-landene ikke viser vilje til å styrke sine forsvarsbudsjetter, tvert imot. Under enhver omstendighet mener disse medlemmer at den norske regjering bør vise større aktivitet når det gjelder å argumentere for et europeisk forsvar der NATO-medlemmer kan delta på like fot med ikke-NATO-medlemmer, og for opprettelse av en tilsvarende innflytelse

som den som i dag ligger i VEUs parlamentariske forsamling.

På bakgrunn av den senere tids utvikling i forholdet mellom Norge og EU på forsvarspolitikken område, finner disse medlemmer det naturlig at Norge prioriterer innkjøp av forsvarsmateriell, f.eks. fly, fra USA.

3. FORSLAG FRÅ MINDRETAL

Forslag frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Presidentskapet utrede opprettelse av et norsk parlamentarikerkontor i Brussel.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til å opprette Norges Hus i Brussel med sikte på å formidle informasjon, styrke innsynet i og gi kunnskap om saker som har relevans for norske borgere, næringsliv, organisasjoner og media.

Forslag frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen om å ta initiativ til en evaluering av de demokratiske prosessene knyttet til EØS-avtalen med sikte på gjøre disse mer åpne, tilgjengelige og inkluderende.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen om å gi en samlet årsmelding til Stortinget over implementering av EØS-relevante vedtak i forskrifter og lover samt gi en oversikt over norske EØS-saker fremmet av ESA og over EØS-saker reist for EFTA-domstolen eller norske domstoler.

Forslag frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

1. Stortinget ber Regjeringen om å opprette en økonomisk støtteordning som organisasjonene kan søke støtte fra til kompetansebygging i EU-spørsmål og til påvirkningsarbeid i forhold til EU.
2. Stortinget ber Regjeringen om å utvikle rutiner for å informere relevante organisasjoner på et tidligst mulig stadium om EØS-relevante saker som kan ha direkte interesse for organisasjonene.
3. Stortinget ber Regjeringen om å vurdere om det bør gis økt økonomisk støtte til partienes EU-arbeid.

4. TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen har elles ingen merknader, viser til meldinga og rår Stortinget til å gjere slikt

vedtak:

St.meld. nr. 12 (2000-2001) - om Norge og Europa ved inngangen til et nytt århundre - vert å leggje ved protokollen.

Oslo, i utanrikskomiteen, den 15. mai 2001

Einar Steensnæs
leiar

Haakon Blankenborg
ordførar og sekretær